МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра аудиту

НИТКА Ірина Мар'янівна

Методика аудиту звіту про рух грошових коштів та аналіз грошових потоків підприємства / Methodology of Auditing the Statement of Cash Flows and Analysis of Cash Flows of an Enterprise

спеціальність: D1 - Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма - Аудит та державний фінансовий контроль

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ОАДФКм-22
І. М. Нитка

_____

Науковий керівник:
д.е.н., професор, В. М. Панасюк

_____

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"___" _____20____р.

Завідувач кафедри
_____**В. М. Панасюк**

ТЕРНОПІЛЬ-2026

Зміст

Вступ 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА 6
1.1. Економічна сутність грошових потоків підприємства та наукові підходи до їх визначення 6
1.2. Класифікація грошових потоків підприємства 12
1.3. Звіт про рух грошових коштів: призначення, структура та інформаційне значення 20
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА 28
2.1. Організаційні засади та етапи проведення аудиту звіту про рух грошових коштів підприємства 28
2.2. Методика аудиту звіту про рух грошових коштів та оцінювання системи внутрішнього контролю підприємства 35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НИМИ 44
3.1. Методика аналізу звіту про рух грошових коштів та оцінка платоспроможності підприємства 44
3.2. Механізм управління та оптимізації грошових потоків підприємства 54
Висновки 59
Список використаних джерел 62
Додатки 68

Вступ

Актуальність теми дослідження. В умовах економічної нестабільності, зростання фінансових ризиків та обмеженості доступу до фінансових ресурсів особливого значення набуває забезпечення ефективного управління грошовими потоками підприємства. Своєчасність надходження та раціональність використання грошових коштів безпосередньо впливають на платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість і здатність суб'єктів господарювання забезпечувати безперервність своєї діяльності. Водночас наявність прибутку не завжди супроводжується достатнім обсягом грошових ресурсів, що зумовлює необхідність поглибленого дослідження руху грошових коштів, оцінювання їх збалансованості та визначення чинників, які впливають на формування чистого грошового потоку підприємства.

Важливим джерелом інформації для оцінювання фінансових можливостей підприємства є звіт про рух грошових коштів, який відображає надходження та вибуття грошових ресурсів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Достовірність показників цього звіту має суттєве значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, оцінювання фінансового стану та прогнозування майбутніх грошових потоків. У зв'язку з цим зростає роль незалежного аудиту, спрямованого на перевірку повноти, правильності класифікації та достовірності відображення грошових операцій у фінансовій звітності. Особливої актуальності набуває вдосконалення методики аудиту звіту про рух грошових коштів, зокрема застосування ризик-орієнтованого підходу, ефективних аудиторських процедур та сучасних інструментів аналізу фінансової інформації.

Необхідність комплексного поєднання аудиту й аналізу грошових потоків зумовлена потребою не лише у підтвердженні достовірності фінансової звітності, а й у виявленні проблем формування та використання грошових ресурсів, оцінюванні рівня платоспроможності й обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності фінансового управління. Особливого

значення це набуває для підприємств, діяльність яких характеризується значними обсягами дебіторської та кредиторської заборгованості, нерівномірністю грошових надходжень і високим рівнем фінансових зобов'язань. Зазначене обумовлює актуальність дослідження методики аудиту звіту про рух грошових коштів та аналізу грошових потоків підприємства, спрямованого на вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління, підвищення достовірності фінансової звітності та розроблення практичних рекомендацій щодо оптимізації руху грошових ресурсів.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних положень, організаційних засад і методичних підходів до проведення аудиту звіту про рух грошових коштів та аналізу грошових потоків підприємства, а також обґрунтування напрямів удосконалення управління грошовими ресурсами для підвищення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити економічну сутність грошових потоків підприємства та узагальнити наукові підходи до їх визначення;
- систематизувати основні класифікаційні ознаки та види грошових потоків підприємства;
- розкрити призначення, структуру та нормативно-правові засади формування звіту про рух грошових коштів;
- охарактеризувати організаційні засади та основні етапи проведення аудиту звіту про рух грошових коштів;
- дослідити методику аудиту звіту про рух грошових коштів, розробити план аудиторської перевірки та тест оцінювання системи внутрішнього контролю касових операцій;
- провести аналіз структури та динаміки грошових потоків ПрАТ «Тернопільміськгаз» за 2023–2024 роки;

- оцінити ліквідність грошових потоків, платоспроможність та фінансову стійкість досліджуваного підприємства на основі системи фінансових коефіцієнтів;
- дослідити механізм управління грошовими потоками підприємства та обґрунтувати напрями їх оптимізації для забезпечення фінансової рівноваги.

Об'єктом дослідження є процеси формування, обліку, аудиту та аналізу грошових потоків ПрАТ «Тернопільміськгаз».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційних і методичних положень щодо аудиту звіту про рух грошових коштів, аналізу грошових потоків та вдосконалення управління ними на підприємстві.

Методи дослідження. У процесі виконання магістерської роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналіз і синтез – для розкриття економічної сутності грошових потоків; узагальнення та систематизацію – для визначення їх класифікаційних ознак і наукових підходів; порівняння – для дослідження нормативно-правових вимог до формування звіту про рух грошових коштів; документальну перевірку, тестування та оцінювання ризиків – для розроблення методики аудиту й оцінювання системи внутрішнього контролю; горизонтальний, вертикальний і коефіцієнтний аналіз – для оцінювання динаміки грошових потоків, ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Тернопільміськгаз»; графічний і табличний методи – для наочного представлення результатів дослідження; логічне узагальнення – для формування висновків та обґрунтування напрямів удосконалення управління грошовими потоками підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність грошових потоків підприємства та наукові підходи до їх визначення

Грошові потоки є однією з ключових економічних категорій, що характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства та відображають рух грошових коштів у процесі здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Вони забезпечують безперервність господарських процесів, своєчасність виконання фінансових зобов'язань, підтримання платоспроможності та створюють передумови для стабільного функціонування і розвитку підприємства. Раціональне формування та ефективне управління грошовими потоками мають особливе значення в умовах економічної нестабільності, зростання фінансових ризиків і необхідності забезпечення фінансової рівноваги суб'єктів господарювання.

У сучасній економічній літературі поняття «грошові потоки» розглядається з різних наукових позицій, що зумовлено його багатогранністю та взаємозв'язком із процесами формування, розподілу й використання фінансових ресурсів підприємства. Різноманітність підходів до трактування цієї категорії свідчить про необхідність поглибленого дослідження її економічного змісту, характерних ознак і функціонального призначення. У зв'язку з цим доцільно розглянути та систематизувати наукові підходи до визначення сутності поняття «грошові потоки», що дозволить сформувати теоретичну основу для подальшого дослідження методики аудиту звіту про рух грошових коштів та аналізу грошових потоків підприємства.

Для формування цілісного уявлення про економічну природу грошових потоків, їх роль у забезпеченні фінансово-господарської діяльності підприємства та значення в системі управління фінансовими ресурсами необхідно дослідити сутність поняття «грошовий потік», узагальнити наявні

наукові підходи до його трактування та визначити основні характеристики цієї економічної категорії.

У зарубіжній науковій та нормативно-правовій літературі існують різні підходи до трактування сутності поняття «грошовий потік», що відображають багатогранність цієї економічної категорії. Узагальнення визначень, наведених у додатку А, дозволяє виокремити декілька основних підходів до її розуміння. Зокрема, одні науковці розглядають грошові потоки як безперервний процес руху грошових коштів у діяльності підприємства, інші акцентують увагу на різниці між їх надходженням і вибуттям за певний період або пов'язують цю категорію з фінансовими результатами діяльності. Водночас у міжнародній нормативній практиці переважає підхід, відповідно до якого грошові потоки характеризують надходження та вибуття грошових коштів і їх еквівалентів.

Проведене узагальнення свідчить, що, незважаючи на відмінності в наукових трактуваннях, спільною характеристикою грошових потоків є відображення руху грошових коштів підприємства протягом визначеного періоду. Враховуючи зазначене, грошовий потік доцільно розглядати як сукупність розподілених у часі надходжень і вибуттів грошових коштів та їх еквівалентів, що виникають у процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Таке розуміння найбільш повно відображає економічну сутність досліджуваної категорії та формує основу для подальшого аналізу грошових потоків і розроблення методики аудиту звіту про рух грошових коштів.

У вітчизняній науковій літературі сформувалися різні підходи до визначення економічної сутності поняття «грошовий потік», які відображають особливості його формування, руху та використання в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Узагальнення наукових поглядів, представлених у додатку Б, дозволяє виокремити декілька основних підходів до трактування цієї категорії. Зокрема, ресурсний підхід передбачає розгляд грошових потоків як характеристики наявних фінансових ресурсів і

внутрішнього потенціалу фінансування підприємства. Результативний підхід акцентує увагу на різниці між надходженнями та витрачанням грошових коштів за певний період. Відповідно до процесного підходу, грошові потоки характеризуються як безперервний рух грошових коштів та їх еквівалентів, що супроводжує здійснення господарських операцій. Водночас часовий підхід розглядає грошові потоки як сукупність послідовно розподілених у часі надходжень і видатків, що забезпечує можливість оцінювання їх динаміки та збалансованості.

Окреме місце займає управлінський підхід, у межах якого грошові потоки розглядаються як важливий об’єкт фінансового управління, пов’язаний із забезпеченням ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та мінімізацією ризиків діяльності підприємства. Представники цього підходу наголошують на необхідності врахування обсягів, напрямів і термінів руху грошових коштів, а також їх впливу на формування активів і капіталу підприємства.

Узагальнення наведених у додатку Б визначень свідчить про поступове розширення змісту поняття «грошовий потік» – від простого відображення надходжень і витрачання коштів до його розуміння як складної економічної категорії, що поєднує фінансові, часові та управлінські характеристики. Найбільш комплексним є підхід, відповідно до якого грошові потоки розглядаються як сукупність розподілених у часі надходжень і вибуттів грошових коштів та їх еквівалентів, що виникають у процесі господарської діяльності підприємства та впливають на його ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість. Саме таке трактування створює належне теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження методики аудиту звіту про рух грошових коштів та аналізу грошових потоків підприємства.

Різноманітність наукових поглядів на економічну сутність грошових потоків свідчить про багатогранність цієї категорії та відсутність єдиного підходу до її трактування. Кожне з наведених визначень акцентує увагу на окремих характеристиках грошових потоків, зокрема їх ресурсному

забезпеченні, результативності, безперервності руху, часовому розподілі та управлінському значенні. З метою узагальнення теоретичних положень і виокремлення спільних та відмінних ознак досліджуваної категорії доцільно систематизувати наявні наукові підходи до визначення сутності поняття «грошовий потік» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Систематизація наукових підходів до визначення економічної сутності поняття «грошовий потік»

Науковий підхід	**Представники**	**Характеристика підходу**
Ресурсний	Терещенко О. О., Кошельок Г. В.	Грошові потоки розглядаються як характеристика фінансових ресурсів підприємства та його внутрішнього потенціалу фінансування діяльності.
Результативний	Верба В. А.	Грошовий потік визначається як різниця між надходженнями та витрачанням грошових коштів протягом певного періоду.
Процесний	Бланк І. О., Коваленко Л. О., Ремньова Л. М., Бочаров В. В.	Грошові потоки характеризують рух грошових коштів та їх еквівалентів, що виникає в процесі здійснення господарської діяльності підприємства.
Часовий	Поддєрьогін А. М., Лігоненко Л. О.	Грошові потоки визначаються як сукупність надходжень і видатків грошових коштів, розподілених у часі та пов’язаних із виконанням господарських операцій і фінансових зобов’язань.
Управлінський	Ясишена В., Стащук О. В., Хандучка А. М.	Грошові потоки розглядаються як об’єкт фінансового управління, що характеризується обсягами, напрямами та часом руху коштів і пов’язаний із забезпеченням ліквідності, платоспроможності та управлінням ризиками.

Вітчизняні науковці Ю. О. Єрешко, О. С. Харченко стверджують, що грошові потоки підприємства формуються в процесі здійснення різноманітних фінансово-господарських операцій та є результатом взаємодії підприємства з

іншими суб’єктами економічних відносин. Характер, напрями та обсяги руху грошових коштів значною мірою залежать від особливостей організації зовнішніх і внутрішніх грошових відносин. Дослідження таких взаємозв’язків дозволяє визначити основні джерела надходження та напрями використання грошових коштів, а також встановити їх роль у забезпеченні безперервності господарської діяльності. Систематизацію грошових відносин підприємства за характером їх виникнення та колом учасників наведено на рис. 1.1.

Система грошових відносин підприємства охоплює два основні напрями – зовнішні та внутрішні грошові відносини, кожен із яких має відповідні особливості формування та функціонального призначення.

Зовнішні грошові відносини виникають у процесі взаємодії підприємства з державними органами, фінансовими установами, контрагентами та іншими суб’єктами господарювання. Вони охоплюють розрахунки з бюджетами різних рівнів і позабюджетними фондами, операції з установами фінансової інфраструктури, взаємовідносини з постачальниками, покупцями та іншими партнерами за операційною діяльністю. Окреме місце займають грошові відносини з органами виробничої інфраструктури, які забезпечують необхідні умови для здійснення господарських процесів. Зазначені відносини формують значну частину надходжень і вибуттів грошових коштів та безпосередньо впливають на платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Внутрішні грошові відносини характеризують фінансові взаємозв'язки, що виникають у межах підприємства та його організаційної структури. До них належать відносини між головними й дочірніми підприємствами, окремими структурними підрозділами та центрами відповідальності, а також взаєморозрахунки із засновниками і персоналом. Такі відносини пов'язані з розподілом і перерозподілом фінансових ресурсів, фінансуванням окремих напрямів діяльності, виплатою заробітної плати, розрахунками із власниками та забезпеченням поточних господарських потреб. Водночас внутрішні

переміщення коштів між підрозділами одного підприємства не завжди утворюють самостійні грошові потоки для цілей фінансової звітності.

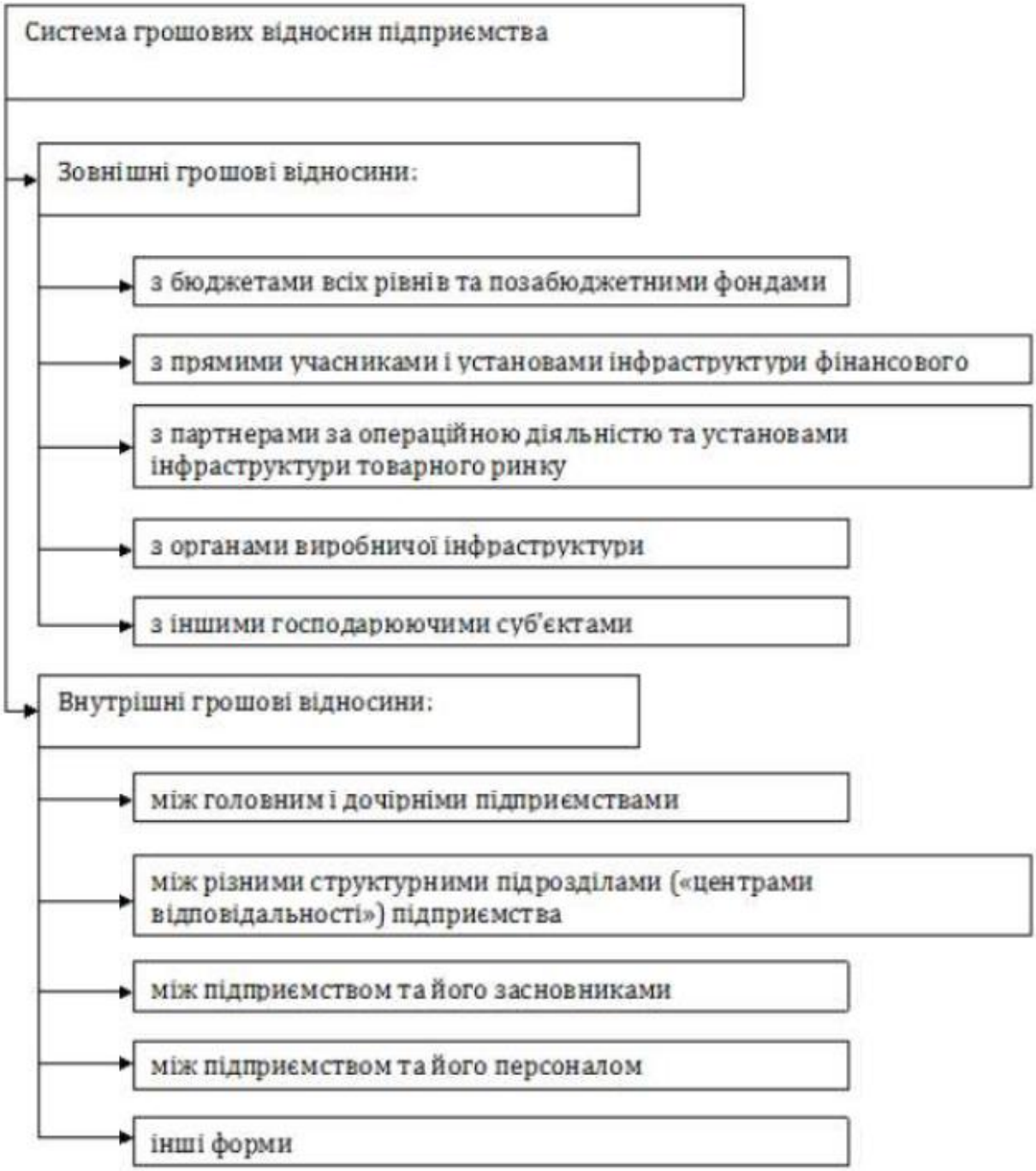

Рис. 1.1. Система грошових відносин підприємства

Розмежування зовнішніх і внутрішніх грошових відносин дозволяє комплексно охарактеризувати систему фінансових взаємозв'язків підприємства, визначити особливості формування та використання його грошових ресурсів. Така систематизація має важливе значення для організації обліку, проведення аналізу грошових потоків та здійснення аудиту звіту про

рух грошових коштів, оскільки сприяє визначенню основних напрямів руху коштів, виявленню потенційних ризиків і забезпеченню достовірності відображення відповідних операцій у фінансовій звітності.

1.2. Класифікація грошових потоків підприємства

Грошові потоки підприємства характеризуються значною різноманітністю форм прояву, напрямів руху, джерел формування та особливостей використання у процесі фінансово-господарської діяльності. Їх склад і структура залежать від характеру господарських операцій, масштабів діяльності підприємства, організаційних особливостей управління фінансовими ресурсами та впливу зовнішнього економічного середовища. Кожен вид грошових потоків виконує певну функцію в забезпеченні безперервності господарських процесів, підтриманні платоспроможності, формуванні фінансових результатів і створенні умов для подальшого розвитку підприємства.

Важливе значення для дослідження грошових потоків має їх науково обґрунтована класифікація, яка дозволяє систематизувати різноманітні форми руху грошових коштів за відповідними ознаками, визначити характер їх формування та оцінити вплив на фінансовий стан підприємства. У науковій літературі застосовуються різні підходи до класифікації грошових потоків, що зумовлено багатогранністю їх економічного змісту та необхідністю врахування потреб бухгалтерського обліку, фінансового аналізу, аудиту й управління.

Особливого значення класифікація грошових потоків набуває в контексті формування та аудиту звіту про рух грошових коштів, оскільки забезпечує розмежування надходжень і вибуттів за видами діяльності, сприяє правильному відображенню господарських операцій у фінансовій звітності та створює інформаційну основу для оцінювання ефективності використання

грошових ресурсів. З огляду на зазначене доцільно розглянути основні класифікаційні ознаки та види грошових потоків підприємства, узагальнивши їх економічний зміст і практичне значення для проведення аудиту та фінансового аналізу.

Грошові потоки підприємства є складною економічною категорією, яка характеризується різноманітністю форм прояву, особливостей формування, напрямів руху та методів оцінювання. У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності підприємство генерує значну кількість грошових потоків, що відрізняються за обсягами, періодичністю виникнення, тривалістю, економічним призначенням та характером впливу на його фінансовий стан. Така різноманітність зумовлює необхідність їх систематизації за відповідними класифікаційними ознаками, що дозволяє більш повно розкрити економічний зміст грошових потоків, визначити особливості їх формування та використання, а також встановити взаємозв’язок із результатами діяльності підприємства [4].

Науково обґрунтована класифікація грошових потоків має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки створює підґрунтя для формування ефективної системи управління грошовими коштами, організації їх бухгалтерського обліку, проведення фінансового аналізу та здійснення аудиторських процедур. Розмежування грошових потоків за окремими ознаками сприяє поглибленому дослідженню їх структури, динаміки, рівномірності та збалансованості, дозволяє виявляти причини виникнення дефіциту або надлишку грошових коштів, оцінювати ефективність їх використання та обґрунтовувати управлінські рішення щодо оптимізації руху фінансових ресурсів [11].

Особливого значення систематизація грошових потоків набуває в контексті дослідження методики аудиту звіту про рух грошових коштів та аналізу грошових потоків підприємства. Застосування різних класифікаційних ознак дозволяє сформувати комплексне уявлення про характер руху грошових коштів, визначити основні об’єкти аудиторської перевірки, оцінити

достовірність відображення відповідних операцій у фінансовій звітності та встановити чинники, які впливають на фінансову рівновагу підприємства. Водночас класифікація грошових потоків забезпечує можливість використання диференційованих методичних підходів до їх аналізу залежно від цілей дослідження, інформаційного забезпечення та специфіки господарської діяльності [33].

У науковій літературі представлено значну кількість підходів до класифікації грошових потоків, кожен із яких орієнтований на дослідження певних характеристик їх формування та функціонування. З метою комплексного узагальнення основних різновидів грошових потоків доцільно здійснити їх систематизацію за методом обчислення, методом оцінки, формою, методом визначення ефективності, політикою управління, просторовим і часовим вимірами. Зазначені класифікаційні ознаки дозволяють охарактеризувати грошові потоки з позицій кількісного вимірювання, оцінювання їх економічної результативності, особливостей організації руху коштів та можливостей управлінського впливу. О. М. Костюк-Пукаляк запропонував загальнену класифікацію грошових потоків підприємства за визначеними ознаками представлено на рис. 1.2.

Важливе місце в системі класифікації грошових потоків підприємства займає їх розмежування за методом обчислення, що дозволяє визначити кількісні характеристики руху грошових коштів та оцінити результати їх надходження і використання протягом певного періоду. Застосування цієї класифікаційної ознаки забезпечує можливість дослідження як загальних обсягів грошових надходжень і виплат, так і кінцевого результату руху коштів, який безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Рис. 1.2. Класифікація грошових потоків підприємства

Класифікація грошових потоків за методом обчислення має особливе значення для проведення фінансового аналізу, оскільки дозволяє встановити співвідношення між позитивними та негативними грошовими потоками, визначити наявність дефіциту або надлишку грошових коштів, а також оцінити здатність підприємства генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення поточної діяльності та виконання фінансових зобов’язань. Водночас використання відповідних розрахункових показників сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень щодо планування, розподілу та оптимізації грошових ресурсів.

З огляду на зазначене, за методом обчислення грошові потоки підприємства поділяють на валові та чисті, які характеризують різні аспекти руху грошових коштів і мають відповідне аналітичне призначення. Їх економічну характеристику та особливості визначення узагальнено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація грошових потоків підприємства за методом обчислення

Вид грошового потоку	**Економічна характеристика**	**Метод обчислення**
Валовий грошовий потік	Характеризує загальну суму надходжень або вибуттів грошових коштів підприємства за певний період без їх взаємного зарахування.	Окреме підсумовування всіх надходжень і всіх вибуттів грошових коштів.
Чистий грошовий потік	Відображає різницю між позитивними та негативними грошовими потоками за визначений період і характеризує результат руху грошових коштів.	ЧГП = ПГП − НГП
Сукупний чистий грошовий потік	Характеризує загальний результат руху грошових коштів за всіма видами діяльності підприємства.	ЧГП = ЧГПоп + ЧГПінв + ЧГПфін
Середній грошовий потік	Відображає середню величину надходжень або вибуттів грошових коштів за окремі рівні проміжки часу.	СГП = ΣГП / n
Дисконтований грошовий потік	Характеризує поточну вартість майбутніх грошових потоків з урахуванням вартості грошей у часі.	$PV = \Sigma [CF_t / (1 + r)^t]$

де ПГП – позитивний грошовий потік;

НГП – негативний грошовий потік;

ЧГП – чистий грошовий потік;

n – кількість періодів;

CF_t – грошовий потік у періоді t;

r – ставка дисконтування.

З метою поглибленого дослідження економічної сутності грошових потоків підприємства та систематизації їх основних характеристик доцільно розглянути класифікацію за методом обчислення, методом оцінки, формою, методом визначення ефективності, політикою управління, просторовим і часовим вимірами, яку представлено в додатку В. Зазначені класифікаційні

ознаки дозволяють комплексно охарактеризувати особливості формування, руху та використання грошових коштів, визначити їх функціональне призначення і значення для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

За методом обчислення грошові потоки поділяють на валові та чисті, що дозволяє оцінювати загальні обсяги надходжень і вибуттів грошових коштів, а також визначати різницю між ними за певний період. За методом оцінки розмежовують номінальні та реальні грошові потоки, що забезпечує врахування впливу інфляційних процесів на їх величину. За формою грошові потоки можуть бути готівковими та безготівковими залежно від способу здійснення розрахунків. За методом визначення ефективності виділяють надлишкові та дефіцитні грошові потоки, які характеризують достатність грошових надходжень для забезпечення потреб підприємства.

За політикою управління грошові потоки можуть бути керованими та некерованими залежно від можливостей підприємства впливати на їх обсяги, напрями та терміни виникнення. За просторовим виміром розрізняють внутрішні та зовнішні грошові потоки, що відображають особливості руху коштів у межах підприємства та його взаємодії із зовнішніми контрагентами. За часовим виміром грошові потоки можуть бути поточними та майбутніми, а також регулярними й нерегулярними, що дозволяє оцінювати періодичність їх виникнення та здійснювати прогнозування руху грошових коштів.

Дослідження економічної сутності грошових потоків підприємства передбачає не лише визначення їх основних видів, а й систематизацію наукових підходів до їх класифікації. У дослідження В. О. Літвінової, Г. Г. Панекіна класифікація грошових потоків здійснюється з урахуванням різних аспектів фінансово-господарської діяльності підприємства, що зумовлює необхідність застосування облікових, економічних, управлінських та інвестиційних критеріїв [22]. Кожен із зазначених підходів має власне функціональне призначення та дозволяє досліджувати окремі характеристики руху грошових коштів залежно від мети їх обліку, аналізу, аудиту та управління.

Особливе значення має обліковий підхід, який забезпечує систематизацію грошових потоків відповідно до вимог фінансової звітності та створює інформаційну основу для проведення аудиторських процедур. Економічний підхід спрямований на розкриття джерел формування та напрямів використання грошових ресурсів, тоді як управлінський передбачає їх оцінювання з позицій забезпечення платоспроможності, фінансової рівноваги та досягнення стратегічних цілей підприємства. Інвестиційний підхід дозволяє досліджувати рух коштів, пов’язаний із реалізацією інвестиційних рішень, а комплексний передбачає поєднання різних класифікаційних ознак для формування цілісного уявлення про грошові потоки підприємства.

З метою узагальнення зазначених положень та визначення особливостей застосування окремих підходів до систематизації руху грошових коштів доцільно провести їх порівняльну характеристику, яку представлено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика науково-методичних підходів до класифікації грошових потоків підприємства[22]

Класифікаційний підхід	Зміст та особливості застосування	Основні різновиди грошових потоків	Наукова та нормативна основа
Обліковий	Передбачає групування грошових потоків відповідно до характеру господарських операцій та вимог щодо розкриття інформації у фінансовій звітності.	Грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.	МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»; НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».
Економічний	Ґрунтується на дослідженні економічного походження грошових ресурсів, джерел їх залучення та напрямів використання в господарській діяльності.	Вхідні та вихідні; сформовані за рахунок власних і залучених джерел; внутрішні та зовнішні.	Бланк І. О.; Поддєрьогін А. М.

Управлінський	Орієнтований на оцінювання грошових потоків з позицій їх впливу на фінансову рівновагу, платоспроможність та реалізацію поточних і довгострокових цілей підприємства.	Стратегічні й тактичні; регулярні та одноразові; керовані й некеровані.	Кошельок Г. В.; Терещенко О. М.
Інвестиційний	Передбачає дослідження грошових надходжень і виплат, пов'язаних із реалізацією інвестиційних проєктів, придбанням активів та оцінюванням дохідності вкладеного капіталу.	Початкові інвестиційні витрати; поточні грошові надходження від інвестицій; завершальні грошові потоки проєктів.	Ross S., Westerfield R., Jaffe J.; Brigham E., Ehrhardt M.
Комплексний	Поєднує декілька критеріїв систематизації для всебічного дослідження структури, динаміки, достатності та збалансованості руху грошових коштів.	Потоки за видами діяльності, джерелами формування, часовими характеристиками, регулярністю, валютою та рівнем ризику.	Спільник І., Загородна О.

Узагальнення науково-методичних підходів до класифікації грошових потоків підприємства свідчить про їх взаємодоповнювальний характер та різне функціональне призначення. Обліковий підхід забезпечує формування інформації для фінансової звітності, економічний дозволяє досліджувати джерела та напрями руху грошових ресурсів, управлінський спрямований на підтримання фінансової рівноваги, а інвестиційний створює основу для оцінювання ефективності капіталовкладень. Найбільш широкі аналітичні можливості забезпечує комплексний підхід, який поєднує різні класифікаційні критерії та дозволяє всебічно оцінювати рух грошових коштів. Для дослідження методики аудиту звіту про рух грошових коштів особливого значення набуває поєднання облікового й комплексного підходів, що сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації та обґрунтованості аналітичних висновків.

1.3. Звіт про рух грошових коштів: призначення, структура та інформаційне значення

В умовах динамічних змін економічного середовища, нестабільності фінансових ринків та зростання ризиків господарської діяльності особливого значення набуває забезпечення користувачів достовірною та своєчасною інформацією про рух грошових коштів підприємства. Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів, здатність своєчасно виконувати поточні зобов'язання та забезпечувати фінансування перспективних напрямів діяльності значною мірою залежать від ефективності формування й використання грошових потоків. Водночас традиційні показники прибутковості не завжди відображають реальний стан платоспроможності підприємства, оскільки визнання доходів і витрат у бухгалтерському обліку не обов'язково супроводжується одночасним надходженням або вибуттям грошових коштів.

Саме тому важливе місце в системі фінансової звітності займає звіт про рух грошових коштів, який забезпечує інформаційне відображення змін грошових ресурсів підприємства протягом звітного періоду. На відміну від балансу, що характеризує фінансовий стан на певну дату, та звіту про фінансові результати, який відображає доходи, витрати й результати господарської діяльності, звіт про рух грошових коштів дозволяє встановити фактичні напрями надходження та використання грошових ресурсів. Його показники створюють основу для оцінювання здатності підприємства генерувати грошові потоки, підтримувати ліквідність, фінансувати інвестиційні потреби та забезпечувати виконання фінансових зобов'язань.

Особливе значення зазначений звіт має в системі фінансового управління, оскільки дозволяє виявляти причини виникнення розбіжностей між отриманим фінансовим результатом і фактичними змінами залишків грошових коштів. Підприємство може відображати значний обсяг прибутку, однак водночас відчувати дефіцит ліквідних ресурсів унаслідок зростання

дебіторської заборгованості, здійснення капітальних інвестицій або погашення кредитних зобов'язань. Відповідно, дослідження показників звіту про рух грошових коштів дозволяє комплексно оцінювати не лише результати господарської діяльності, а й реальні фінансові можливості підприємства.

Нормативно-правову основу формування звіту про рух грошових коштів в Україні становлять Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [27], Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [28], та Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Ці документи визначають загальні засади формування фінансової звітності, її склад, структуру та особливості розкриття інформації про грошові потоки підприємства.

Відповідно до НП(С)БО 1 «звіт про рух грошових коштів є складовою фінансової звітності, призначеною для відображення надходження та вибуття грошових коштів підприємства в результаті здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності» [28]. Зазначений нормативний документ також визначає економічний зміст грошових коштів та їх еквівалентів. До грошових коштів належать готівка, кошти на банківських рахунках і депозити до запитання, а до їх еквівалентів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які можуть бути швидко перетворені на визначену суму грошей і характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Важливо враховувати, що вимоги до складу фінансової звітності залежать від категорії підприємства та застосовуваних стандартів. Зокрема, для мікропідприємств, малих підприємств та визначених законодавством інших суб'єктів, які не зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти, передбачена можливість складання скороченої фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [28], яка не включає окремого звіту про рух грошових коштів.

На основі дослідження економічного змісту та нормативного регулювання звіту про рух грошових коштів доцільно виокремити його основні функціональні завдання, представлені в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Основні завдання та інформаційне призначення звіту про рух грошових коштів підприємства

Основні завдання	**Характеристика та інформаційне значення**
Інформаційне забезпечення користувачів	Формування достовірної інформації про обсяги та напрями надходження і вибуття грошових коштів.
Оцінювання платоспроможності	Визначення спроможності підприємства своєчасно погашати поточні та довгострокові фінансові зобов'язання.
Дослідження ліквідності	Оцінювання наявності грошових ресурсів, необхідних для забезпечення безперервності господарської діяльності.
Визначення джерел фінансування	Встановлення співвідношення грошових надходжень від операційної діяльності та зовнішніх джерел фінансування.
Оцінювання інвестиційної активності	Дослідження грошових надходжень і витрачання коштів у процесі придбання та реалізації необоротних активів і фінансових інвестицій.
Аналіз збалансованості грошових потоків	Виявлення надлишкових і дефіцитних грошових потоків та оцінювання співвідношення між надходженнями і виплатами.
Забезпечення фінансового планування	Формування інформаційної бази для прогнозування майбутніх грошових потоків і складання платіжних бюджетів.
Інформаційне забезпечення аудиту	Створення основи для перевірки повноти, правильності класифікації та достовірності відображення грошових операцій.

Наведені завдання свідчать про багатофункціональний характер звіту про рух грошових коштів, який забезпечує взаємозв'язок між бухгалтерським обліком, фінансовим аналізом, аудитом та управлінням грошовими ресурсами. Його використання дозволяє оцінювати поточні фінансові можливості

підприємства, виявляти потенційні загрози порушення платоспроможності та формувати обґрунтовані рішення щодо оптимізації грошових потоків.

Структура звіту про рух грошових коштів визначається характером господарських операцій та необхідністю відокремленого відображення надходжень і вибуттів грошових ресурсів за основними напрямами діяльності підприємства. Такий підхід забезпечує можливість дослідження джерел формування грошових коштів, встановлення напрямів їх використання та оцінювання результативності окремих видів діяльності.

Відповідно до НП(С)БО 1 інформація у звіті групується за трьома основними напрямами: операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Відокремлене представлення цих потоків дозволяє визначити їх внесок у формування загального чистого руху грошових коштів підприємства [28].

Перший розділ – «Рух коштів у результаті операційної діяльності» [28] – призначений для відображення грошових потоків, що виникають у процесі здійснення основної діяльності підприємства та інших операцій, які не належать до інвестиційної або фінансової діяльності. У цьому розділі узагальнюється інформація про надходження коштів від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, повернення податків та зборів, отримання цільового фінансування, а також інші операційні надходження. Одночасно відображаються суми коштів, використаних на оплату придбаних товарів, виконаних робіт, наданих послуг, оплату праці, здійснення соціальних відрахувань, сплату податків та інших поточних платежів.

Інформація цього розділу має особливе значення для оцінювання здатності підприємства самостійно генерувати грошові ресурси, необхідні для забезпечення безперервності господарської діяльності. Позитивне значення чистого грошового потоку від операційної діяльності зазвичай свідчить про здатність основної діяльності формувати фінансові ресурси для виконання зобов’язань, фінансування інвестиційних потреб та розвитку підприємства. Водночас від’ємне значення цього показника потребує поглибленого

дослідження причин його виникнення, оскільки може бути пов’язане з сезонністю діяльності, зростанням обсягів оборотного капіталу, затримками розрахунків із покупцями або недостатністю операційних надходжень.

Другий розділ – «Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності» [28] – відображає надходження та витрачання грошових коштів, пов’язані з придбанням і реалізацією необоротних активів та фінансових інвестицій, які не належать до еквівалентів грошових коштів. У його складі наводиться інформація про надходження від реалізації фінансових інвестицій, основних засобів та інших необоротних активів, отримані відсотки й дивіденди, а також витрачання коштів на придбання необоротних активів і здійснення фінансових вкладень.

Аналітичне значення цього розділу полягає у можливості оцінювання масштабів інвестиційної активності підприємства та визначення напрямів використання грошових ресурсів на формування і розширення його економічного потенціалу. Від’ємне значення чистого руху коштів від інвестиційної діяльності не завжди є негативною характеристикою фінансового стану, оскільки може свідчити про активне здійснення капітальних інвестицій, модернізацію виробничих потужностей або реалізацію перспективних інвестиційних проєктів. Відповідно, оцінювання цього показника доцільно здійснювати у взаємозв’язку з інвестиційною стратегією підприємства, обсягами операційних грошових потоків та очікуваними економічними результатами.

Третій розділ – «Рух коштів у результаті фінансової діяльності» [28] – узагальнює інформацію про грошові потоки, пов’язані зі змінами величини та складу власного і позикового капіталу підприємства. До надходжень належать, зокрема, грошові внески власників, отримані кредити й позики, а до витрачання коштів – погашення позикових зобов’язань, виплата дивідендів, викуп власних акцій та інші платежі фінансового характеру.

Відображення зазначених операцій дозволяє визначити роль зовнішніх джерел фінансування у забезпеченні діяльності підприємства, оцінити

масштаби залучення та повернення позикових ресурсів, а також дослідити зміни у структурі капіталу. Позитивне значення грошового потоку від фінансової діяльності може свідчити про активне залучення додаткових фінансових ресурсів, тоді як від'ємне – характеризувати погашення заборгованості, повернення капіталу власникам або здійснення інших фінансових виплат.

Для систематизації основних структурних складових звіту про рух грошових коштів узагальнено їх зміст та інформаційне призначення (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Структура та інформаційне наповнення звіту про рух грошових коштів підприємства

Структурна складова	Основні показники	Інформаційне значення
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності	Надходження від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг; операційні платежі; чистий рух коштів від операційної діяльності.	Характеризує здатність основної діяльності забезпечувати формування грошових ресурсів.
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	Надходження від реалізації необоротних активів і фінансових інвестицій; витрати на їх придбання; чистий рух коштів від інвестиційної діяльності.	Відображає інвестиційну активність та напрями використання коштів на формування активів.
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності	Надходження від власного капіталу та отримання позик; погашення позик; виплата дивідендів; чистий рух коштів від фінансової діяльності.	Дозволяє оцінити залучення і повернення капіталу та вплив фінансових операцій на грошові потоки.
Підсумкові показники звіту	Чистий рух грошових коштів за звітний період; залишок коштів на початок року; вплив зміни валютних курсів; залишок коштів на кінець року.	Узагальнює зміну величини грошових коштів та забезпечує її узгодження з даними балансу.

Джерело: узагальнено автором за формами № 3 та № 3-н, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73.

Важливою складовою звіту є підсумкові показники, які відображають загальний результат руху грошових коштів за звітний період та забезпечують

взаємозв’язок між залишками грошових коштів на його початок і кінець. Чистий рух грошових коштів підприємства визначається як сума чистих потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Залишок грошових коштів на кінець звітного періоду визначається з урахуванням їх початкової величини, чистого руху коштів і впливу зміни валютних курсів. Такий взаємозв’язок дозволяє перевіряти арифметичну узгодженість показників звіту та встановлювати відповідність кінцевого залишку грошових коштів даним бухгалтерського обліку і балансу підприємства.

Важливою особливістю формування звіту про рух грошових коштів є можливість застосування різних методів визначення руху коштів від операційної діяльності. Відповідно до НП(С)БО 1 та Методичних рекомендацій підприємства можуть самостійно обирати прямий або непрямий метод складання звіту із використанням відповідної форми фінансової звітності.

Прямий метод передбачає визначення руху грошових коштів шляхом відображення фактичних надходжень і виплат, які виникають у процесі здійснення операційної діяльності. Інформаційною основою для його застосування є дані бухгалтерського обліку щодо операцій із грошовими коштами, що дозволяє безпосередньо встановлювати джерела надходження та напрями їх використання. Цей метод забезпечує деталізоване розкриття грошових потоків і створює сприятливі передумови для аналізу розрахунків із покупцями, постачальниками, працівниками, бюджетом та іншими учасниками господарських відносин.

Непрямий метод ґрунтується на послідовному коригуванні фінансового результату до оподаткування на величину негрошових операцій, змін оборотних активів і поточних зобов’язань, а також результатів операцій, які не належать до операційної діяльності. Його застосування дозволяє встановити взаємозв’язок між показниками прибутковості та фактично сформованими

грошовими потоками, виявити причини розбіжностей між фінансовим результатом і рухом грошових коштів.

Обидва методи спрямовані на визначення одного й того самого результату – чистого руху грошових коштів від операційної діяльності, проте відрізняються способом формування та деталізацією інформації. Прямий метод має переваги для дослідження структури фактичних надходжень і виплат, тоді як непрямий дозволяє поглиблено аналізувати вплив фінансового результату та змін оборотного капіталу на величину операційного грошового потоку.

Додаткове інформаційне значення мають примітки до фінансової звітності. НП(С)БО 1 передбачає розкриття в них складу грошових коштів, деталізації статей, які об’єднують декілька видів надходжень або платежів, а також інформації про суттєві обмеження щодо використання грошових ресурсів. Це підвищує інформативність звітності та дозволяє користувачам більш обґрунтовано оцінювати фінансові можливості підприємства.

Звіт про рух грошових коштів є важливим джерелом інформації для перевірки достовірності відображення господарських операцій, оцінювання повноти надходжень і виплат та визначення правильності їх розподілу за видами діяльності. Його показники повинні узгоджуватися з даними бухгалтерського обліку, банківськими виписками, касовими документами, відповідними регістрами та іншими формами фінансової звітності. Особливого значення набуває перевірка відповідності залишків грошових коштів у звіті про їх рух і балансі підприємства, правильності відображення валютних операцій та обґрунтованості класифікації окремих грошових потоків [30].

Отже, звіт про рух грошових коштів є важливою складовою фінансової звітності підприємства, яка забезпечує комплексне відображення надходження та використання грошових ресурсів у процесі здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційні засади та етапи проведення аудиту звіту про рух грошових коштів підприємства

Ефективна організація аудиту грошових коштів є важливою складовою забезпечення достовірності фінансової звітності підприємства, належного контролю за рухом фінансових ресурсів та дотриманням установленого порядку здійснення грошових операцій. Грошові кошти належать до найбільш ліквідних активів підприємства, що зумовлює підвищений рівень ризику виникнення помилок, зловживань, несанкціонованого використання та викривлення облікової інформації. У зв'язку з цим організація їх аудиту потребує комплексного підходу, який передбачає визначення мети й завдань перевірки, формування інформаційного забезпечення, оцінювання аудиторських ризиків та вибір відповідних процедур отримання аудиторських доказів.

Особливого значення аудит грошових коштів набуває в контексті перевірки достовірності показників звіту про рух грошових коштів, оскільки саме цей документ узагальнює інформацію про надходження та вибуття грошових ресурсів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Належна організація аудиторського процесу дозволяє встановити відповідність відображених у звітності показників даним бухгалтерського обліку, перевірити повноту та своєчасність документального оформлення грошових операцій, правильність їх класифікації за видами діяльності, а також виявити можливі порушення та недоліки у функціонуванні системи внутрішнього контролю [36].

Організація аудиту грошових коштів ґрунтується на послідовному виконанні взаємопов'язаних етапів, кожен із яких спрямований на досягнення визначених цілей перевірки. Важливими передумовами її результативності є

попереднє ознайомлення з особливостями діяльності підприємства, дослідження організації бухгалтерського обліку грошових операцій, оцінювання системи внутрішнього контролю, визначення рівня суттєвості та ідентифікація ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності. На основі отриманої інформації аудитор формує загальну стратегію аудиту, розробляє план перевірки та визначає характер, час і обсяг необхідних аудиторських процедур.

Важливе місце в організації аудиту займає його нормативно-методичне забезпечення, основу якого становлять Міжнародні стандарти аудиту, положення законодавства України у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також нормативні документи, що регулюють здійснення касових і безготівкових операцій. Дотримання відповідних вимог забезпечує належну якість аудиторської перевірки, обґрунтованість професійних суджень аудитора та достовірність сформованих висновків [3].

З огляду на зазначене, дослідження організаційних засад аудиту грошових коштів доцільно розпочати з визначення його мети, основних завдань, об’єктів перевірки та джерел інформаційного забезпечення, що дозволить сформувати теоретико-методичну основу для подальшого розгляду етапів аудиторського процесу, процедур перевірки грошових операцій та достовірності показників звіту про рух грошових коштів підприємства.

Організація аудиту звіту про рух грошових коштів передбачає послідовне здійснення комплексу взаємопов’язаних процедур, спрямованих на перевірку достовірності, повноти та правильності відображення інформації про надходження і вибуття грошових коштів підприємства. Результативність аудиторської перевірки значною мірою залежить від належного планування аудиторських робіт, обґрунтованого визначення ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності, вибору ефективних методів отримання аудиторських доказів та забезпечення належного документування результатів перевірки.

Методологічною основою організації аудиту виступають Міжнародні стандарти аудиту, зокрема МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності» [51], МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення» [51], МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» [51], МСА 500 «Аудиторські докази» [51] та МСА 700 «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності» [51]. Зазначені стандарти визначають основні вимоги до організації аудиторського процесу, оцінювання ризиків, проведення аудиторських процедур і формування професійного висновку аудитора.

Доцільно виокремити п’ять основних етапів аудиторського процесу, кожен із яких характеризується відповідними завданнями, процедурами та результатами. На початковому етапі здійснюється ознайомлення з особливостями фінансово-господарської діяльності підприємства, його організаційною структурою, обліковою політикою та системою управління грошовими ресурсами. Аудитор досліджує характер господарських операцій, визначає основні джерела надходження й напрями використання грошових коштів, аналізує особливості організації касових і безготівкових розрахунків. Важливим завданням є встановлення обсягу аудиторської перевірки, оцінювання можливості прийняття аудиторського завдання та погодження умов його виконання. На цьому етапі також визначаються основні інформаційні джерела, необхідні для подальшого здійснення аудиторських процедур. Другий етап передбачає формування загальної стратегії аудиту, розроблення плану перевірки, визначення суттєвості та оцінювання ризиків суттєвого викривлення показників звіту про рух грошових коштів. Особлива увага приділяється вивченню системи внутрішнього контролю за грошовими операціями, порядку санкціонування платежів, розмежуванню повноважень працівників, організації документообігу та забезпеченню збереження грошових активів. На основі отриманих результатів аудитор визначає характер, час і обсяг подальших процедур, формує відповідні робочі документи та встановлює пріоритетні напрями перевірки. При цьому

відповідно до МСА 300 планування не обмежується лише початковим етапом, а може уточнюватися протягом усього аудиторського завдання [51].

Третій етап є основним етапом перевірки, під час якого аудитор досліджує достовірність показників звіту про рух грошових коштів шляхом виконання процедур по суті та, за необхідності, тестування відповідних заходів внутрішнього контролю. Перевіряються первинні документи, банківські виписки, касові документи, регістри бухгалтерського обліку та інша інформація, що підтверджує здійснення грошових операцій. Особливого значення набуває перевірка правильності класифікації грошових потоків за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також відповідності показників звіту вимогам НП(С)БО 1. Аудитор встановлює повноту відображення грошових надходжень і виплат, перевіряє правильність арифметичних розрахунків, достовірність залишків грошових коштів і відповідність даних звіту показникам балансу підприємства [28].

Окремим напрямом цього етапу є дослідження особливостей застосування прямого або непрямого методу складання звіту. У разі використання прямого методу перевіряється правильність групування фактичних грошових надходжень і виплат, тоді як за непрямого методу основна увага приділяється обґрунтованості коригувань фінансового результату, врахуванню негрошових операцій та змін у складі оборотних активів і поточних зобов’язань. Така перевірка дозволяє встановити відповідність застосованої методики формування звіту нормативним вимогам та отримати достатні й прийнятні аудиторські докази.

Четвертий етап передбачає систематизацію отриманих аудиторських доказів, аналіз виявлених помилок і порушень, оцінювання їх суттєвості та можливого впливу на достовірність фінансової звітності. Аудитор досліджує причини виникнення встановлених відхилень, визначає їх характер і масштаби, оцінює достатність отриманих доказів та необхідність виконання додаткових аудиторських процедур. Особлива увага приділяється випадкам неправильного віднесення грошових операцій до окремих видів діяльності,

неповного відображення надходжень і виплат, помилкового визначення чистого грошового потоку та невідповідності залишків грошових коштів даним бухгалтерського обліку.

На завершальному етапі здійснюється остаточне оцінювання результатів перевірки, узагальнення встановлених викривлень і визначення їх впливу на фінансову звітність у цілому. Аудитор формує професійне судження щодо відповідності перевіреної інформації застосовній концептуальній основі фінансового звітування та готує аудиторський звіт відповідно до вимог міжнародних стандартів. За результатами перевірки керівництву підприємства також можуть бути надані рекомендації щодо вдосконалення обліку грошових операцій, посилення внутрішнього контролю та усунення виявлених недоліків.

Для систематизації послідовності проведення аудиту звіту про рух грошових коштів, визначення змісту основних процедур і результатів їх виконання доцільно узагальнити характеристику етапів аудиторського процесу в табл. 2.1.

Представлена послідовність етапів аудиту звіту про рух грошових коштів відображає логіку організації аудиторського процесу – від попереднього дослідження діяльності підприємства та визначення ризиків до отримання аудиторських доказів, узагальнення результатів і формування професійного висновку. Важливо враховувати, що наведений поділ є методичним узагальненням, а не формально встановленою міжнародними стандартами послідовністю ізольованих стадій. Окремі процедури можуть здійснюватися паралельно або повторюватися залежно від характеру виявлених ризиків і результатів перевірки.

Особливістю аудиту звіту про рух грошових коштів є необхідність забезпечення взаємозв’язку між перевіркою грошових операцій та оцінюванням достовірності їх відображення у фінансовій звітності. Саме тому аудитор повинен досліджувати не лише законність і документальне підтвердження надходжень та виплат, а й правильність їх систематизації за

видами діяльності, повноту включення до звітних показників та узгодженість з іншими складовими фінансової звітності.

Таблиця 2.1

Етапи організації та проведення аудиту звіту про рух грошових коштів підприємства

Етап аудиту	Основні аудиторські процедури	Результат виконання
1. Організаційно-підготовчий	Ознайомлення з діяльністю підприємства; вивчення облікової політики; визначення обсягу перевірки; погодження умов аудиту.	Формування загального розуміння діяльності підприємства та умов аудиторського завдання.
2. Планування та оцінювання ризиків	Оцінювання системи внутрішнього контролю; визначення суттєвості; ідентифікація ризиків; розроблення стратегії та плану аудиту.	Визначення пріоритетних напрямів перевірки та запланованих аудиторських процедур.
3. Виконання аудиторських процедур	Перевірка первинних документів і регістрів обліку; підтвердження залишків коштів; перевірка класифікації грошових потоків; контроль правильності складання звіту.	Отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів.
4. Узагальнення результатів	Аналіз виявлених відхилень; оцінювання суттєвості викривлень; перевірка узгодженості показників; документування результатів.	Формування узагальнених результатів аудиту та оцінка виявлених викривлень.
5. Завершення аудиту	Остаточна оцінка доказів; формування аудиторської думки щодо фінансової звітності; підготовка аудиторського звіту та повідомлення виявлених недоліків.	Аудиторський звіт і рекомендації щодо усунення виявлених недоліків.

Дотримання визначених етапів сприяє підвищенню системності аудиторської перевірки, своєчасному виявленню потенційних викривлень та формуванню належної доказової бази. Комплексне застосування організаційних, контрольних і аналітичних процедур дозволяє оцінити достовірність інформації про рух грошових коштів і створює передумови для вдосконалення методики їх аудиту [2].

Водночас слід враховувати, що за результатами аудиту повного комплекту фінансової звітності аудитор висловлює думку щодо фінансової звітності в цілому, а не автоматично складає окремий висновок щодо звіту про рух грошових коштів. Окремий звіт щодо цієї форми можливий за відповідного аудиторського завдання.

У сучасну епоху цифровізації аудит зазнає суттєвих трансформацій, пов’язаних із впровадженням інформаційних технологій, автоматизацією облікових процесів та зростанням обсягів цифрових даних. Традиційні підходи до аудиторських перевірок поступово доповнюються використанням інструментів аналізу великих даних, штучного інтелекту, машинного навчання та автоматизованого моніторингу господарських операцій, що створює можливості для підвищення точності, оперативності та результативності аудиторських процедур. Особливого значення набуває перехід від переважно ретроспективного оцінювання фінансової інформації до безперервного аудиту та ризик-орієнтованого моніторингу, спрямованого на своєчасне виявлення відхилень, порушень і потенційних загроз. Цифрова трансформація аудиту сприяє розширенню його функціональних можливостей, посиленню превентивної спрямованості та підвищенню значення аудиторської діяльності в забезпеченні прозорості, ефективності корпоративного управління й стійкого розвитку підприємства.

2.2. Методика аудиту звіту про рух грошових коштів та оцінювання системи внутрішнього контролю підприємства

Методика аудиту звіту про рух грошових коштів займає важливе місце в системі незалежного фінансового контролю, оскільки спрямована на перевірку достовірності, повноти та правильності відображення інформації про надходження і вибуття грошових коштів підприємства. В умовах зростання фінансових ризиків, нестабільності економічного середовища та необхідності забезпечення платоспроможності суб'єктів господарювання особливого значення набуває формування ефективного методичного забезпечення аудиторської перевірки. Його застосування дозволяє виявляти можливі викривлення показників фінансової звітності, оцінювати правильність класифікації грошових потоків за видами діяльності та забезпечувати належний рівень довіри користувачів до фінансової інформації.

Методика аудиту звіту про рух грошових коштів являє собою сукупність взаємопов'язаних методів, прийомів і процедур, спрямованих на отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів щодо достовірності показників відповідної форми фінансової звітності. Її зміст визначається особливостями організації бухгалтерського обліку грошових операцій, застосованим методом складання звіту, характером господарської діяльності підприємства та рівнем ризиків суттєвого викривлення фінансової інформації. Важливою особливістю такої методики є необхідність комплексного дослідження не лише фактичного руху грошових коштів, а й правильності його відображення у складі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [2].

Проведення аудиту звіту про рух грошових коштів передбачає використання документальних, розрахунково-аналітичних та інших аудиторських процедур, які дозволяють перевірити відповідність показників звіту даним первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку та інших форм фінансової звітності. Особливу увагу необхідно приділяти перевірці повноти відображення грошових надходжень і виплат, правильності

визначення чистого руху грошових коштів, обґрунтованості застосування прямого або непрямого методу складання звіту, а також узгодженості залишків грошових коштів на початок і кінець звітного періоду. Водночас важливим напрямом аудиторського дослідження є оцінювання ефективності внутрішнього контролю за здійсненням грошових операцій та виявлення обставин, які можуть спричинити суттєві викривлення звітних показників.

Методичне забезпечення аудиту ґрунтується на положеннях Міжнародних стандартів аудиту, вимогах національного законодавства у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, зокрема НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [28], а також внутрішніх документах підприємства. Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє визначати найбільш уразливі ділянки обліку грошових коштів, обґрунтовувати вибір аудиторських процедур та зосереджувати увагу на операціях, які мають найбільший вплив на достовірність фінансової звітності.

Для дослідження методики аудиту звіту про рух грошових коштів доцільно розробити план аудиторської перевірки, який визначатиме основні напрями роботи аудитора, мету проведення відповідних процедур, джерела отримання аудиторських доказів та очікувані результати. На відміну від перевірки виключно касових і банківських операцій, аудит звіту про рух грошових коштів передбачає також оцінювання правильності класифікації грошових потоків за видами діяльності, достовірності формування звітних показників та їх узгодженості з даними бухгалтерського обліку й інших форм фінансової звітності. Програма аудиту є важливим організаційно-методичним документом, який конкретизує положення загального плану аудиторської перевірки та визначає послідовність виконання аудиторських процедур. Її основне призначення полягає в забезпеченні системності, послідовності та належної організації аудиторського процесу, раціональному розподілі обов’язків між виконавцями й ефективному використанні часу, відведеного на перевірку. Програма повинна мати достатній рівень деталізації, щоб кожен учасник аудиторської групи міг використовувати її як практичну інструкцію,

яка визначає зміст, порядок і особливості виконання конкретних аудиторських процедур.

Розроблення програми аудиту здійснюється з урахуванням мети та завдань перевірки, особливостей діяльності підприємства, організації бухгалтерського обліку, стану внутрішнього контролю та результатів попереднього оцінювання аудиторських ризиків. При цьому передбачені програмою характер, час і обсяг аудиторських процедур повинні узгоджуватися із загальною стратегією та планом аудиту. Важливо забезпечити логічний взаємозв'язок між окремими напрямами перевірки, що дозволяє уникати дублювання аудиторських процедур, оптимізувати трудові витрати та своєчасно отримувати необхідні аудиторські докази.

У структурі програми аудиту доцільно передбачати перелік об'єктів перевірки, конкретні аудиторські процедури, методи їх виконання, джерела інформації, терміни проведення та відповідальних виконавців. Для кожного напряму аудиту визначаються очікувані результати, необхідний обсяг перевірки та орієнтовні витрати робочого часу. У таблиці 2.2 запропоновано план аудиторської перевірки досліджуваного підприємства ПрАТ «Тернопільміськгаз».

Запропонований план аудиту звіту про рух грошових коштів передбачає комплексне дослідження організації обліку грошових операцій, перевірку достовірності надходжень і виплат та оцінювання правильності їх відображення у фінансовій звітності підприємства. Особливістю розробленого плану є виокремлення перевірки грошових потоків за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, що дозволяє більш детально дослідити формування показників відповідних розділів звіту. Застосування такого підходу сприяє систематизації аудиторських процедур, своєчасному виявленню помилок і порушень, отриманню достатніх та прийнятних аудиторських доказів і підвищенню результативності аудиторської перевірки.

Таблиця 2.2

План проведення аудиту звіту про рух грошових коштів підприємства

№	Напрям аудиторської перевірки	Мета та зміст аудиторських процедур	Методи перевірки	Джерела аудиторських доказів
1	Попереднє дослідження організації обліку грошових коштів	Вивчення особливостей діяльності підприємства, облікової політики, порядку документування грошових операцій та застосованого методу складання звіту.	Опитування, інспектування документів, аналітичні процедури.	Наказ про облікову політику, внутрішні положення, організаційні документи підприємства.
2	Оцінювання внутрішнього контролю та аудиторських ризиків	Дослідження порядку санкціонування платежів, розподілу відповідальності за грошові операції, виявлення ділянок із підвищеним ризиком викривлення звітності.	Опитування, спостереження, інспектування, тестування заходів контролю.	Внутрішні регламенти, посадові інструкції, документи внутрішнього контролю, результати попередніх перевірок.
3	Перевірка достовірності обліку готівкових коштів	Встановлення повноти оприбуткування та обґрунтованості витрачання готівки, правильності оформлення касових операцій і відображення їх у бухгалтерському обліку.	Документальна перевірка, арифметичний контроль, зіставлення, вибіркова перевірка.	Касова книга, прибуткові та видаткові касові ордери, звіти касира, регістри рахунку 30.
4	Аудит операцій із коштами на банківських рахунках	Перевірка повноти обліку безготівкових надходжень і платежів, правомірності здійснення операцій та відповідності даних банківських документів бухгалтерським записам.	Зіставлення, інспектування, зовнішнє підтвердження, повторне обчислення.	Банківські виписки, платіжні інструкції, договори, регістри рахунків 31, 33.
5	Перевірка грошових потоків від операційної діяльності	Встановлення правильності відображення надходжень від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, а також витрачання коштів на поточні господарські потреби.	Документальна перевірка, аналітичні процедури, зіставлення, повторне обчислення.	Первинні документи, банківські виписки, регістри бухгалтерського обліку, розділ І звіту.

продовження табл. 2.2

6	Перевірка грошових потоків від інвестиційної діяльності	Оцінювання повноти та правильності відображення грошових операцій, пов'язаних із придбанням і реалізацією необоротних активів та фінансових інвестицій.	Інспектування, зіставлення, арифметична перевірка, аналітичні процедури.	Договори купівлі-продажу активів, банківські виписки, первинні документи, регістри обліку, розділ II звіту.
7	Перевірка грошових потоків від фінансової діяльності	Встановлення достовірності відображення надходжень від залучення капіталу, отримання позик, їх погашення та здійснення розрахунків із власниками.	Документальна перевірка, зовнішнє підтвердження, зіставлення, повторне обчислення.	Кредитні договори, банківські виписки, рішення власників, облікові регістри, розділ III звіту.
8	Контроль правильності застосування методу складання звіту	Перевірка формування показників за прямим або непрямим методом, обґрунтованості коригувань фінансового результату та правильності визначення чистого руху коштів.	Повторне обчислення, аналітичні процедури, документальна перевірка.	Форма № 3 або № 3-н, звіт про фінансові результати, баланс, облікові регістри, розрахункові відомості.
9	Перевірка узгодженості показників фінансової звітності	Встановлення відповідності залишків грошових коштів на початок і кінець періоду даним балансу, перевірка впливу валютних курсів та правильності підсумкових показників.	Арифметична перевірка, зіставлення, повторне обчислення, аналітичні процедури.	Баланс, звіт про рух грошових коштів, оборотно-сальдові відомості, регістри рахунків 30, 31, 33, 35.
10	Узагальнення результатів аудиту	Систематизація отриманих доказів, оцінювання виявлених викривлень, визначення їх суттєвості та формування підсумкових результатів перевірки.	Узагальнення, аналітичне оцінювання, документування аудиторських результатів.	Робочі документи аудитора, відомості виявлених помилок, результати аудиторських процедур.

Такий підхід сприяє належній координації роботи аудиторської групи, забезпечує можливість поточного контролю за виконанням запланованих процедур та створює передумови для своєчасного виявлення відхилень від установленого порядку проведення перевірки.

Особливого значення деталізація програми набуває під час аудиту звіту про рух грошових коштів, оскільки його показники формуються на основі значної кількості різноманітних господарських операцій. У зв'язку з цим програма повинна охоплювати перевірку достовірності обліку готівкових і безготівкових коштів, правильності класифікації грошових потоків за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, обґрунтованості застосування прямого або непрямого методу складання звіту, а також узгодженості його підсумкових показників із даними бухгалтерського обліку та інших форм фінансової звітності. Окрему увагу доцільно приділяти операціям, які характеризуються підвищеним ризиком суттєвого викривлення, зокрема значним або нетиповим грошовим переказам, операціям в іноземній валюті та розрахункам із пов'язаними сторонами [36].

У процесі формування програми аудитор в изначає рівень суттєвості, враховує оцінені ризики суттєвого викривлення та встановлює необхідний обсяг аудиторських процедур щодо кожного об'єкта перевірки. При цьому суттєвість може застосовуватися як до фінансової звітності в цілому, так і до окремих класів операцій, залишків рахунків або розкриття інформації, якщо цього потребують обставини аудиторського завдання. Масштаб перевірки визначається з урахуванням характеру господарських операцій, обсягів інформації, результатів оцінювання внутрішнього контролю та необхідності отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів.

Розроблена програма затверджується відповідальною особою відповідно до внутрішніх процедур аудиторської фірми та доводиться до відома виконавців. Водночас вона не є незмінним документом, оскільки в процесі аудиту можуть виникати нові обставини, виявлятися додаткові ризики або встановлюватися суттєві відхилення, які потребують перегляду раніше

запланованих процедур. У таких випадках аудитор вносить обґрунтовані зміни до програми, уточнює характер і обсяг перевірки, а також документує причини прийнятих рішень.

Важливим елементом методики аудиту грошових коштів є попереднє оцінювання системи внутрішнього контролю касових операцій, що дозволяє визначити рівень надійності облікових процедур, виявити потенційні ризики порушень та обґрунтувати обсяг подальших аудиторських процедур. Особливого значення така оцінка набуває з огляду на високу ліквідність готівкових коштів, підвищену ймовірність їх несанкціонованого використання, виникнення помилок під час документального оформлення операцій та можливість викривлення відповідних показників фінансової звітності.

Дослідження системи внутрішнього контролю касових операцій передбачає оцінювання організаційного забезпечення облікового процесу, розподілу функціональних обов’язків і відповідальності працівників, дотримання касової дисципліни, порядку документування надходжень і видачі готівки, проведення інвентаризацій та забезпечення належних умов зберігання грошових коштів. Окрему увагу необхідно приділяти встановленню ефективності контрольних процедур, спрямованих на своєчасне виявлення помилок і порушень, а також перевірці узгодженості інформації бухгалтерських регістрів із показниками фінансової звітності підприємства.

Одним із найбільш доступних інструментів попереднього оцінювання внутрішнього контролю є тестування, яке здійснюється шляхом отримання відповідей на заздалегідь сформульовані запитання щодо організації та здійснення касових операцій. Використання такого підходу дозволяє систематизувати отриману інформацію, визначити слабкі місця у функціонуванні контрольного середовища та встановити напрями, які потребують поглибленої аудиторської перевірки. З цією метою розроблено тест оцінювання системи внутрішнього контролю касових операцій у

національній валюті на основі наукової праці Ю. В. Подмешальської, О. В. Трояна, М. Д. Ковалик, представлений у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Тест оцінювання організації та ефективності внутрішнього контролю касових операцій у національній валюті

№	Контрольні запитання	Так	Ні	Примітки
	1. Організаційне забезпечення обліку касових операцій			
1	Чи визначено у внутрішніх документах підприємства порядок організації обліку готівкових коштів?			
2	Чи регламентовано процедури оформлення, реєстрації та відображення касових операцій в обліковій системі?			
3	Чи затверджено посадові обов'язки працівника, відповідального за здійснення касових операцій?			
4	Чи ознайомлений касир із визначеними функціями, повноваженнями та відповідальністю?			
5	Чи оформлено матеріальну відповідальність касира відповідно до вимог законодавства?			
	2. Розподіл повноважень і контроль діяльності працівників			
6	Чи розмежовано функції приймання, видачі, документального оформлення та бухгалтерського обліку готівки?			
7	Чи виключено можливість одноосібного виконання працівником усіх етапів касової операції без незалежного контролю?			
8	Чи здійснюється систематичний нагляд за роботою касира з боку уповноважених посадових осіб?			
9	Чи встановлено порядок погодження операцій із видачі готівкових коштів?			
10	Чи передбачено незалежну перевірку правильності оформлення прибуткових і видаткових касових документів?			
	3. Дотримання касової дисципліни			
11	Чи встановлено на підприємстві ліміт залишку готівки в касі відповідно до чинних вимог?			
12	Чи здійснюється контроль за дотриманням установленого ліміту каси?			
13	Чи забезпечується повне та своєчасне оприбуткування отриманої готівки?			
14	Чи дотримуються встановлених строків використання та повернення підзвітних коштів?			
15	Чи контролюється відповідність готівкових розрахунків установленим законодавством обмеженням?			
16	Чи здійснюється перевірка обґрунтованості та документального підтвердження витрачання готівки?			
	4. Документування та перевірка касових операцій			
17	Чи забезпечується оформлення касових операцій належними первинними документами?			
18	Чи перевіряється повнота та правильність заповнення реквізитів касових документів?			

19	Чи здійснюється звіряння даних касової книги з первинними документами та обліковими регістрами?			
20	Чи забезпечено своєчасне відображення касових операцій на відповідних рахунках бухгалтерського обліку?			
21	Чи визначено порядок виправлення виявлених помилок у документах та регістрах обліку?			
	5. Інвентаризація та збереження грошових коштів			
22	Чи проводиться інвентаризація готівкових коштів у випадках, передбачених законодавством і внутрішніми документами?			
23	Чи застосовуються позапланові контрольні перевірки фактичної наявності готівки?			
24	Чи документуються результати інвентаризацій та встановлені розбіжності?			
25	Чи забезпечено належні умови зберігання готівки, грошових документів та інших цінностей?			

Запропонований тест внутрішнього контролю касових операцій охоплює основні організаційні, облікові та контрольні аспекти здійснення готівкових розрахунків на підприємстві. Його використання дозволяє комплексно оцінити порядок розподілу повноважень між працівниками, дотримання касової дисципліни, належність документального оформлення операцій, організацію інвентаризацій та достовірність облікової інформації. Особливістю розробленого тесту є доповнення традиційних напрямів перевірки запитаннями щодо узгодженості даних бухгалтерського обліку з показниками звіту про рух грошових коштів, що відповідає меті дослідження та забезпечує взаємозв’язок між оцінюванням внутрішнього контролю і процедурами аудиту фінансової звітності.

Результати тестування дозволяють виявити недоліки у функціонуванні системи внутрішнього контролю, визначити напрями підвищеного ризику та обґрунтувати необхідність проведення додаткових аудиторських процедур. При цьому отримані відповіді повинні підтверджуватися належними аудиторськими доказами, оскільки сам факт існування контрольної процедури не гарантує її ефективного функціонування.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НИМИ

3.1. Методика аналізу звіту про рух грошових коштів та оцінка платоспроможності підприємства

Аналіз звіту про рух грошових коштів є важливою складовою комплексного оцінювання фінансового стану підприємства, оскільки дозволяє дослідити особливості формування, розподілу та використання грошових ресурсів у процесі здійснення господарської діяльності. В умовах економічної нестабільності, зростання фінансових ризиків та необхідності забезпечення безперервності господарських процесів особливого значення набуває здатність підприємства генерувати достатній обсяг грошових надходжень для своєчасного виконання зобов'язань, фінансування поточних потреб та реалізації стратегічних напрямів розвитку. Саме тому дослідження грошових потоків виступає необхідною передумовою оцінювання платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання [7].

Інформаційною основою аналізу грошових потоків є звіт про рух грошових коштів, який відображає надходження та вибуття грошових ресурсів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. На відміну від інших форм фінансової звітності, він дозволяє оцінити фактичний рух грошових коштів, встановити джерела їх формування та визначити основні напрями використання протягом звітного періоду. Особливу аналітичну цінність має можливість дослідження взаємозв'язку між фінансовими результатами діяльності підприємства та змінами обсягів його грошових ресурсів, оскільки отримання прибутку не завжди супроводжується відповідним збільшенням залишків грошових коштів [8].

Важливим завданням аналізу звіту про рух грошових коштів є визначення структури та динаміки грошових потоків, оцінювання їх достатності, рівномірності та збалансованості, а також встановлення впливу

окремих видів діяльності на формування чистого грошового потоку підприємства. Проведення такого аналізу дозволяє виявляти тенденції зміни грошових надходжень і виплат, визначати причини виникнення дефіциту або надлишку грошових ресурсів, оцінювати залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування та встановлювати його здатність забезпечувати самофінансування господарської діяльності [9].

Методичне забезпечення аналізу звіту про рух грошових коштів ґрунтується на використанні сукупності взаємопов'язаних аналітичних прийомів, серед яких важливе місце займають горизонтальний і вертикальний аналіз, коефіцієнтний метод, порівняння, групування та факторний аналіз. Застосування зазначених методів дозволяє досліджувати абсолютні та відносні зміни грошових потоків, визначати їх структуру за видами діяльності, оцінювати ефективність використання грошових ресурсів і виявляти чинники, які впливають на результативність управління ними. Водночас комплексне використання аналітичних показників сприяє формуванню обґрунтованих висновків щодо якості грошових потоків та перспектив фінансового розвитку підприємства.

Особливе значення результати аналізу звіту про рух грошових коштів мають для прийняття управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію структури грошових надходжень і виплат, скорочення платіжних дисбалансів, підвищення ефективності використання тимчасово вільних коштів та забезпечення належного рівня фінансової рівноваги [6]. Крім того, аналітичні процедури можуть використовуватися під час аудиторської перевірки для виявлення нетипових коливань показників, встановлення потенційних ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності та визначення напрямів поглибленого дослідження окремих господарських операцій.

Вітчизняні науковці В. М. Шарманська, П. В. Чапля зазначають, що грошові кошти, сформовані в результаті операційної діяльності підприємства, характеризують його здатність генерувати реальні фінансові ресурси в процесі здійснення основних господарських операцій. Для оцінювання

результативності такої діяльності важливо зіставляти величину чистого грошового потоку з фінансовим результатом від операційної діяльності. Проведення такого порівняння дозволяє встановити, наскільки отриманий підприємством прибуток забезпечений фактичними грошовими надходженнями, а також визначити можливі ризики порушення фінансової рівноваги [43].

Суттєве перевищення операційного прибутку над чистим грошовим потоком може свідчити про недостатню здатність підприємства перетворювати сформовані доходи на реальні грошові ресурси. Така ситуація нерідко виникає внаслідок збільшення дебіторської заборгованості, затримок платежів від покупців та інших обставин, які обмежують надходження коштів. У результаті навіть прибуткове підприємство може відчувати нестачу ліквідних активів для своєчасного виконання поточних фінансових зобов’язань.

Водночас значне перевищення чистого грошового потоку від операційної діяльності над отриманим прибутком також потребує поглибленого аналітичного дослідження. Зокрема, якщо така тенденція супроводжується зростанням кредиторської заборгованості, позитивний грошовий потік може формуватися внаслідок відтермінування розрахунків із постачальниками та іншими контрагентами. За таких умов поточне поліпшення забезпеченості грошовими коштами може мати тимчасовий характер, оскільки необхідність погашення накопичених зобов’язань у наступних періодах створюватиме додаткове фінансове навантаження [2].

Комплексний аналіз грошових потоків підприємства не повинен обмежуватися дослідженням результатів операційної діяльності. Важливого значення набуває також оцінювання руху коштів у межах інвестиційної та фінансової діяльності, що дозволяє визначити джерела фінансування розвитку підприємства, особливості формування його капіталу та напрями використання фінансових ресурсів. У процесі такого дослідження доцільно встановити результативність грошових потоків від інвестиційних операцій,

джерела фінансування придбання необоротних активів, причини зміни обсягів надходжень і виплат від фінансової діяльності, вплив залучення кредитних ресурсів та емісії акцій на загальний рух грошових коштів. Окремої уваги потребує оцінювання економічної доцільності придбання корпоративних прав інших підприємств та впливу таких операцій на фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Г. В. Мисака та В. І. Головко аналіз грошових потоків підприємства за попередній звітний період доцільно здійснювати поетапно, що забезпечує комплексне оцінювання особливостей формування та використання грошових ресурсів. Основними етапами такого дослідження є:

1. Дослідження вхідних грошових потоків, що передбачає визначення обсягів, структури та динаміки надходжень грошових коштів, а також встановлення основних джерел їх формування.
2. Оцінювання вихідних грошових потоків, спрямоване на дослідження величини, складу та напрямів витрачання грошових ресурсів підприємства.
3. Визначення збалансованості грошових потоків, яке ґрунтується на зіставленні загальних обсягів надходжень і виплат, дослідженні їх співвідношення та оцінюванні змін чистого грошового потоку протягом аналізованого періоду.
4. Аналіз синхронності надходження та витрачання грошових коштів, що передбачає встановлення відповідності між вхідними й вихідними потоками в окремих часових інтервалах, а також дослідження динаміки залишків грошових активів підприємства.
5. Оцінювання ефективності грошових потоків, спрямоване на визначення результативності формування та використання грошових ресурсів, їх достатності для забезпечення господарських потреб і підтримання належного рівня платоспроможності підприємства [24].

Застосування зазначеної послідовності дозволяє всебічно оцінити рух грошових коштів, виявити можливі диспропорції між їх надходженням і

витрачанням, визначити причини виникнення дефіциту або надлишку фінансових ресурсів та сформувати інформаційну основу для вдосконалення управління грошовими потоками підприємства.

Досліджуючи особливості руху грошових коштів підприємства доцільно застоссовувати системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють оцінити перспективну платоспроможність суб'єкта господарювання та визначити рівень ризиків, пов'язаних із виконанням договірних зобов'язань. Для комплексного оцінювання фінансових можливостей підприємства науковці пропонують «використовувати такі показники: коефіцієнт достатності чистого грошового потоку, коефіцієнт ліквідності грошових потоків, коефіцієнт грошової платоспроможності, коефіцієнт розрахункової платоспроможності, коефіцієнт ліквідної платоспроможності та коефіцієнт критичної ліквідності» [33].

Застосування зазначених коефіцієнтів забезпечує можливість поглибленого дослідження здатності підприємства генерувати достатні обсяги грошових ресурсів, своєчасно виконувати фінансові зобов'язання та підтримувати належний рівень ліквідності. Їх комплексне використання сприяє виявленню потенційних загроз порушення платоспроможності й формуванню обґрунтованих висновків щодо фінансової стійкості підприємства та ризиків його господарської діяльності. Окреслену методику взято за основу для дослідження ПрАТ «Тернопільміськгаз» за 2023 і 2024 роки.

Для оцінювання ефективності формування грошових потоків, достатності фінансових ресурсів і здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання проведено коефіцієнтний аналіз фінансової звітності ПрАТ «Тернопільміськгаз» за 2023-2024 роки. Застосування системи фінансових коефіцієнтів дозволяє оцінити ліквідність грошових потоків, рівень платоспроможності, достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань та виявити можливі ризики порушення фінансової рівноваги підприємства.

Таблиця 3.1

Динаміка грошових потоків ПрАТ «Тернопільміськгаз» за 2023–2024 роки, тис. грн

Показник	**2023 р.**	**2024 р.**	**Відхилення (+/−)**
Загальні надходження грошових коштів	182 076	184 702	+2 626
Загальні витрачання грошових коштів	182 600	184 383	+1 783
Чистий рух коштів від операційної діяльності	−524	316	+840
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	0	0	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	0	3	+3
Чистий рух коштів за звітний період	−524	319	+843
Залишок коштів на початок року	969	445	−524
Залишок коштів на кінець року	445	764	+319

Дані свідчать про певне поліпшення результатів руху грошових коштів підприємства у 2024 році. Загальний обсяг грошових надходжень збільшився на 2 626 тис. грн, або на 1,44 %, тоді як сума виплат зросла на 1 783 тис. грн, або на 0,98 %. Випередження темпів зростання надходжень порівняно з виплатами сприяло формуванню позитивного чистого грошового потоку.

Особливої уваги заслуговує зміна результату операційної діяльності. Якщо у 2023 році підприємство характеризувалося від’ємним чистим грошовим потоком у розмірі 524 тис. грн, то у 2024 році цей показник набув

позитивного значення та становив 316 тис. грн. Водночас залишок грошових коштів на кінець року збільшився з 445 до 764 тис. грн.

Незважаючи на позитивну динаміку, величина сформованого чистого грошового потоку залишається незначною порівняно із загальними обсягами надходжень і виплат. Це свідчить про обмежений запас фінансової гнучкості підприємства та необхідність поглибленого дослідження показників платоспроможності.

Для розрахунку показників використано шість коефіцієнтів, які характеризують достатність чистого грошового потоку, співвідношення грошових надходжень і виплат, а також спроможність підприємства погашати зобов'язання за рахунок активів різного рівня ліквідності. У науковій літературі методики визначення окремих коефіцієнтів платоспроможності відрізняються. Для забезпечення порівнянності результатів застосовано наведені нижче формули.

Таблиця 3.2

Оцінка грошових потоків і платоспроможності ПрАТ «Тернопільміськгаз» за 2023-2024 роки

Показник	**2023 р.**	**2024 р.**	**Зміна**
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку*	н/в	0,451	–
Коефіцієнт ліквідності грошових потоків	0,9971	1,0017	+0,0046
Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,00019	0,00032	+0,00013
Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	0,1098	0,1074	−0,0024
Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	0,1694	0,1662	−0,0032
Коефіцієнт критичної ліквідності	0,1677	0,1643	−0,0034

Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку характеризує здатність підприємства забезпечувати окремі фінансові потреби за рахунок грошових коштів, сформованих у процесі операційної діяльності.

$$Кдчгп = ЧГПоп / (ПК + ЗЗ + Д) \quad (3.1)$$

ЧГПоп – чистий грошовий потік від операційної діяльності;

ПК – погашення основної частини кредитів;

ЗЗ – приріст запасів;

Д – виплачені дивіденди.

$$Кдчгп\ (2024) = 316 / (0 + 701 + 0) = 0,451 \quad (3.2)$$

Отримане значення свідчить, що чистий операційний грошовий потік становив лише 45,1 % від приросту запасів підприємства. Водночас збільшення балансової вартості запасів не обов'язково дорівнює фактичним грошовим витратам на їх придбання; тому результат має індикативний характер.

Коефіцієнт ліквідності грошових потоків характеризує співвідношення загального обсягу надходжень та витрачання грошових коштів.

$$Клгп = ГН / ГВ \quad (3.3)$$

ГН – загальна сума грошових надходжень;

ГВ – загальна сума грошових виплат.

2023 р.: 182 076 / 182 600 = 0,9971.

2024 р.: 184 702 / 184 383 = 1,0017.

У 2024 році значення коефіцієнта перевищило одиницю, що свідчить про позитивне сальдо руху грошових коштів. Однак перевищення надходжень над виплатами становило лише 0,17 %, тобто запас грошових ресурсів залишався мінімальним.

Коефіцієнт грошової платоспроможності відображає частку поточних 4.зобов'язань, яка може бути погашена за рахунок наявних грошових коштів та їх еквівалентів.

$$Кгп = (ГК + ПФІ) / ПЗ \quad (3.4)$$

ГК – грошові кошти та їх еквіваленти;

ПФІ – поточні фінансові інвестиції;

ПЗ – поточні зобов'язання.

2023 р.: 445 / 2 326 531 = 0,00019.

2024 р.: 764 / 2 377 052 = 0,00032.

Станом на кінець 2024 року наявні кошти забезпечували покриття лише близько 0,032 % поточних зобов’язань. Це свідчить про надзвичайно низький запас високоліквідних активів.

Коефіцієнт розрахункової платоспроможності використовується для оцінювання можливості погашення поточних зобов’язань за рахунок грошових коштів, дебіторської заборгованості, товарів і готової продукції.

$$Крп = (ГК + ПФІ + ДЗ + Т) / ПЗ \quad (3.5)$$

ДЗ – дебіторська заборгованість;

Т – товари та готова продукція.

2023 р.: 255 344 / 2 326 531 = 0,1098.

2024 р.: 255 279 / 2 377 052 = 0,1074.

На кінець 2024 року на одну гривню поточних зобов’язань припадало приблизно 10,7 копійки визначених активів. Зниження коефіцієнта свідчить про послаблення розрахункової платоспроможності.

Коефіцієнт ліквідної платоспроможності характеризує забезпеченість поточних зобов’язань оборотними активами.

$$Клп = ОА / ПЗ \quad (3.6)$$

ОА – оборотні активи підприємства.

2023 р.: 394 020 / 2 326 531 = 0,1694.

2024 р.: 395 098 / 2 377 052 = 0,1662.

У 2024 році на кожну гривню поточних зобов’язань припадало близько 16,6 копійки оборотних активів. Показник знизився порівняно з попереднім роком.

Коефіцієнт критичної ліквідності дозволяє оцінити погашення поточних зобов’язань за рахунок оборотних активів без запасів.

$$Ккл = (ОА − З) / ПЗ \quad (3.7)$$

З – запаси підприємства.

2023 р.: (394 020 − 3 813) / 2 326 531 = 0,1677.

2024 р.: (395 098 − 4 514) / 2 377 052 = 0,1643.

Рівень коефіцієнта знизився з 0,1677 до 0,1643. Навіть активи без урахування запасів покривали лише близько 16,4 % поточних зобов'язань; фактичний рівень залежить від строків погашення дебіторської заборгованості.

Проведений коефіцієнтний аналіз фінансової звітності ПрАТ «Тернопільміськгаз» за 2023–2024 роки дозволяє встановити неоднозначні тенденції формування грошових потоків та забезпечення платоспроможності підприємства. З одного боку, у 2024 році спостерігається поліпшення результатів руху грошових коштів, що підтверджується переходом від від'ємного чистого грошового потоку в розмірі 524 тис. грн до позитивного значення 319 тис. грн. Позитивну динаміку демонструє також коефіцієнт ліквідності грошових потоків, який збільшився з 0,9971 до 1,0017.

З іншого боку, результати оцінювання платоспроможності засвідчують суттєві фінансові диспропорції. Незважаючи на збільшення залишків грошових коштів, коефіцієнт грошової платоспроможності залишається критично низьким. Коефіцієнти розрахункової та ліквідної платоспроможності, а також критичної ліквідності мають тенденцію до зниження.

Станом на кінець 2024 року поточні зобов'язання становили 2 377 052 тис. грн, оборотні активи – 395 098 тис. грн, власний капітал мав від'ємне значення 1 948 884 тис. грн, а чистий збиток за рік становив 52 194 тис. грн. Ці обставини свідчать про накопичення значних фінансових проблем, які не компенсуються незначним поліпшенням поточних грошових потоків.

Позитивні зміни в динаміці грошових потоків ПрАТ «Тернопільміськгаз» не супроводжувалися відповідним підвищенням загального рівня платоспроможності. Пріоритетними напрямами вдосконалення управління грошовими ресурсами є прискорення погашення дебіторської заборгованості, оптимізація структури та строків погашення зобов'язань, збалансування надходжень і виплат, формування резерву ліквідних активів.

3.2. Механізм управління та оптимізації грошових потоків підприємства

Управління грошовими потоками підприємства є важливою складовою системи фінансового менеджменту, спрямованою на забезпечення ефективного формування, розподілу та використання грошових ресурсів у процесі здійснення господарської діяльності. В умовах економічної нестабільності, зростання фінансових ризиків, обмеженості доступу до зовнішніх джерел фінансування та необхідності підтримання належного рівня платоспроможності особливого значення набуває здатність підприємства забезпечувати збалансованість грошових надходжень і виплат. Раціональна організація управління грошовими потоками створює передумови для безперервного функціонування підприємства, своєчасного виконання фінансових зобов'язань, фінансування поточних потреб та реалізації стратегічних напрямів розвитку.

Ефективність управління грошовими потоками значною мірою визначається спроможністю підприємства своєчасно акумулювати необхідні обсяги грошових коштів, оптимально розподіляти їх між окремими видами діяльності та забезпечувати узгодженість надходжень і витрачання в часі. Навіть за умови прибуткової діяльності підприємство може стикатися з дефіцитом ліквідних ресурсів, що виникає внаслідок несвоєчасного погашення дебіторської заборгованості, нерівномірності грошових надходжень, надмірного фінансового навантаження або недостатньо обґрунтованого планування платежів. У зв'язку з цим управління грошовими потоками повинно передбачати не лише контроль за їх фактичним рухом, а й прогнозування майбутніх надходжень і виплат, визначення оптимального залишку грошових коштів та своєчасне виявлення потенційних фінансових дисбалансів.

У сучасних умовах управління грошовими потоками доцільно розглядати як комплексний процес, що охоплює планування, організацію,

регулювання, аналіз і контроль руху грошових ресурсів підприємства. Кожна із зазначених функцій має відповідне призначення та спрямована на досягнення загальної мети – забезпечення фінансової рівноваги, підтримання ліквідності та підвищення ефективності використання грошових коштів. Водночас управлінські рішення повинні враховувати характер операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, особливості формування грошових потоків, структуру фінансових зобов'язань, тривалість операційного циклу та вплив зовнішніх економічних чинників.

Важливу роль у системі управління грошовими потоками відіграє інформаційно-аналітичне забезпечення, основу якого становлять дані бухгалтерського обліку, фінансової та управлінської звітності, платіжних календарів, бюджетів руху грошових коштів та результатів фінансового аналізу. Особливе місце серед інформаційних джерел займає звіт про рух грошових коштів, який дозволяє оцінювати структуру та динаміку надходжень і виплат, визначати результативність окремих видів діяльності та встановлювати причини зміни залишків грошових ресурсів. Використання зазначеної інформації сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, своєчасному виявленню ризиків ліквідності та формуванню заходів щодо оптимізації грошових потоків.

Особливого значення управління грошовими потоками набуває для підприємств, які характеризуються значними обсягами дебіторської та кредиторської заборгованості, нерівномірністю грошових надходжень і високим рівнем поточних фінансових зобов'язань. За таких умов пріоритетними завданнями фінансового менеджменту стають прискорення оборотності дебіторської заборгованості, раціоналізація строків здійснення платежів, забезпечення достатності операційних грошових потоків та зменшення залежності від зовнішнього фінансування. Важливим також є формування системи постійного моніторингу руху грошових коштів, яка дозволяє оперативно реагувати на відхилення фактичних показників від запланованих і запобігати виникненню платіжних криз.

З огляду на зазначене, дослідження управління грошовими потоками підприємства доцільно здійснювати через визначення його економічної сутності, мети, основних завдань, принципів та функціональних складових, а також обґрунтування методів і інструментів оптимізації руху грошових ресурсів. Такий підхід дозволяє сформувати цілісне уявлення про механізм управління грошовими потоками, визначити напрями підвищення його результативності та розробити практичні рекомендації щодо зміцнення платоспроможності, забезпечення фінансової стійкості й підтримання довгострокового розвитку підприємства.

Вітчизняні науковці Н. М. Штефан, Л. Г. Соляник, О. Є. Яковлева, О. І. Калюжна стверджують, що узгодження грошових надходжень і виплат у часі та за обсягами з фінансовими потребами підприємства є важливою передумовою забезпечення його фінансової рівноваги, підтримання платоспроможності та ефективного використання грошових ресурсів. Синхронізація грошових потоків дозволяє мінімізувати ризики виникнення тимчасового дефіциту коштів, оптимізувати їх розподіл між окремими видами діяльності та створити належні умови для стабільного функціонування підприємства. Механізм формування, руху та оптимізації грошових потоків підприємства представлено на рис. 1.

Основою запропонованої моделі є розмежування грошових потоків за трьома основними видами діяльності підприємства: операційною, інвестиційною та фінансовою. Для кожного із зазначених напрямів передбачено зіставлення грошових надходжень і видатків, результатом якого є визначення відповідного чистого грошового потоку.

У межах операційної діяльності управління грошовими потоками спрямоване на забезпечення достатності фінансових ресурсів для здійснення поточних господарських операцій, своєчасного виконання зобов’язань та підтримання безперервності діяльності підприємства. Важливе значення при цьому мають управління оборотними активами, оптимізація розрахунків із дебіторами та кредиторами, а також підвищення прибутковості підприємства.

Позитивне значення чистого грошового потоку від операційної діяльності свідчить про перевищення надходжень над виплатами, тоді як від'ємне вказує на необхідність поглибленого дослідження причин виникнення грошового дефіциту.

Рис. 3.1. Механізм формування, руху та оптимізації грошових потоків підприємства [44]

Управління грошовими потоками від інвестиційної діяльності передбачає узгодження обсягів інвестиційних витрат із фінансовими можливостями підприємства та очікуваними результатами реалізації інвестиційних проєктів. Важливим завданням є вибір оптимальних напрямів інвестування, визначення джерел фінансування капітальних вкладень та оцінювання майбутніх грошових надходжень. При цьому від'ємне значення

чистого інвестиційного грошового потоку не завжди характеризує негативні тенденції, оскільки може бути пов’язане з розширенням виробничого потенціалу та реалізацією довгострокових інвестиційних програм.

У сфері фінансової діяльності основна увага приділяється управлінню капіталом підприємства, оптимізації його структури, залученню та погашенню позикових коштів, а також формуванню обґрунтованої дивідендної політики. Величина чистого грошового потоку від фінансової діяльності відображає співвідношення між залученими фінансовими ресурсами та виплатами, пов’язаними з обслуговуванням і поверненням капіталу. Залежно від його позитивного або від’ємного значення визначаються відповідні напрями коригування фінансової політики підприємства.

Центральне місце в представленій моделі займає оптимізація грошових потоків, яка передбачає забезпечення їх збалансованості за обсягами та синхронності надходжень і виплат у часі. Реалізація цього завдання здійснюється шляхом узгодження інвестиційних можливостей підприємства, ефективного управління оборотними активами, прибутком і структурою капіталу. На основі отриманих результатів визначаються найбільш доцільні варіанти фінансування діяльності та інвестиційного розвитку, формуються очікувані грошові потоки й оцінюються можливості скорочення дефіциту фінансових ресурсів.

Кінцевим результатом функціонування представленої системи є підвищення ефективності діяльності підприємства, забезпечення фінансової рівноваги та мінімізація ризиків недостатності грошових коштів. Практичне значення запропонованої моделі полягає в комплексному поєднанні процесів формування, аналізу та регулювання грошових потоків із прийняттям управлінських рішень, спрямованих на зміцнення платоспроможності, підвищення фінансової стійкості та створення передумов для довгострокового розвитку підприємства.

Висновки

Провівши дослідження методики аудиту звіту про рух грошових коштів та аналіз грошових потоків підприємства сформовано ряд висновків, а саме:

1. Грошові потоки є важливою економічною категорією, яка характеризує рух грошових коштів та їх еквівалентів у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Узагальнення зарубіжних і вітчизняних наукових підходів дозволило виокремити ресурсний, результативний, процесний, часовий та управлінський підходи до трактування їх сутності. Встановлено, що грошові потоки доцільно розглядати як сукупність розподілених у часі надходжень і вибуттів грошових коштів, які забезпечують функціонування підприємства та впливають на його фінансовий стан. Дослідження зовнішніх і внутрішніх грошових відносин дозволило визначити особливості формування й використання фінансових ресурсів, що створює теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу грошових потоків та вдосконалення методики аудиту звіту про їх рух.
2. У результаті дослідження систематизовано основні класифікаційні ознаки та науково-методичні підходи до визначення видів грошових потоків підприємства. Встановлено, що їх розмежування за методами обчислення й оцінки, формою, ефективністю, особливостями управління, просторовими та часовими характеристиками дозволяє комплексно оцінювати формування і використання грошових ресурсів. Обґрунтовано доцільність поєднання облікового, економічного, управлінського та комплексного підходів, що створює основу для достовірного відображення грошових потоків у фінансовій звітності, проведення їх аналізу та вдосконалення методики аудиту.
3. Звіт про рух грошових коштів є важливим складником фінансової звітності, що забезпечує систематизоване відображення надходжень і вибуття грошових ресурсів підприємства. Визначено його основні завдання, інформаційне призначення та особливості структури відповідно

до вимог національного законодавства. Встановлено, що розмежування грошових потоків за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також застосування прямого і непрямого методів складання звіту забезпечують комплексне оцінювання руху грошових коштів. Достовірність показників звіту створює необхідну інформаційну основу для проведення аудиту, аналізу платоспроможності та обґрунтування управлінських рішень щодо ефективного використання фінансових ресурсів підприємства.

4. Організація аудиту звіту про рух грошових коштів передбачає послідовне виконання взаємопов'язаних етапів, спрямованих на забезпечення достовірності фінансової інформації. Визначено основні організаційні та методичні засади аудиторської перевірки, охарактеризовано процедури планування, оцінювання ризиків, отримання аудиторських доказів та узагальнення результатів. Обґрунтовано, що комплексне застосування аудиторських процедур із дотриманням вимог Міжнародних стандартів аудиту дозволяє своєчасно виявляти викривлення показників звіту, оцінювати правильність відображення грошових потоків за видами діяльності та підвищувати якість аудиторської перевірки.
5. Методика аудиту звіту про рух грошових коштів передбачає комплексне застосування аудиторських процедур, спрямованих на перевірку повноти, достовірності та правильності відображення грошових операцій у фінансовій звітності. Розроблено план аудиторської перевірки ПрАТ «Тернопільміськгаз», який охоплює основні напрями контролю грошових потоків за видами діяльності, а також запропоновано тест оцінювання системи внутрішнього контролю касових операцій. Обґрунтовано, що поєднання ризик-орієнтованого підходу, належного планування та тестування контрольних процедур сприяє своєчасному виявленню можливих викривлень, отриманню достатніх аудиторських доказів і підвищенню ефективності аудиту звіту про рух грошових коштів підприємства.

6. Аналіз звіту про рух грошових коштів дозволяє комплексно оцінити динаміку, збалансованість та ефективність формування і використання грошових ресурсів підприємства. На основі фінансової звітності ПрАТ «Тернопільміськгаз» за 2023-2024 роки проведено аналіз грошових потоків і розраховано основні коефіцієнти ліквідності та платоспроможності. Встановлено, що у 2024 році чистий грошовий потік набув позитивного значення та становив 319 тис. грн, однак це не забезпечило суттєвого поліпшення фінансового стану підприємства. Низькі значення показників платоспроможності та значний обсяг поточних зобов'язань свідчать про необхідність удосконалення управління грошовими потоками, оптимізації розрахунків із контрагентами та підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.
7. Управління грошовими потоками підприємства ґрунтується на комплексному поєднанні процесів планування, аналізу, контролю та регулювання грошових надходжень і виплат. Визначено основні складові механізму формування, руху та оптимізації грошових потоків за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Обґрунтовано, що забезпечення збалансованості грошових потоків за обсягами та їх синхронізація в часі є важливими передумовами підтримання платоспроможності й фінансової рівноваги підприємства. Ефективне застосування зазначеного механізму сприяє раціональному використанню фінансових ресурсів, мінімізації ризиків виникнення грошового дефіциту та створенню умов для стійкого розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. М., Вересоцький Б. О. Організація та методика обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків на авіаційних підприємствах. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 12(3). С. 6-10
2. Бондаренко О. М., Вересоцький Б. О. Організація та методика обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків на авіаційних підприємствах. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 12 (3). С. 6–10.
3. Бунда О. М., Єлісеєва С. Ю. Організаційні та методичні аспекти аудиту грошових коштів на підприємстві. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. 2015. № 4. С. 11-19
4. Вареник В. М. Класифікація грошових потоків в економіці України. Академічний огляд. 2013. № 2. С. 52-57
5. Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз : підручник. Київ : КНЕУ, 2000. 322 с.
6. Гайджийська О. М., Костюнік О. В., Ткач Л. Ю. Особливості аналізу, обліку й аудиту грошових коштів. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 33. С. 238–242.
7. Головко В. І., Безкоровайна О. О. Використання результатів аналізу грошових коштів та потоків підприємства в управлінні та шляхи його оптимізації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 3 (2). С. 35–37. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_3(2)__9.
8. Головко В. І., Безкоровайна О. О. Методика, прийоми та організація аналізу грошових коштів та потоків підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 4 (2). С. 16–18. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_4(2)__5.
9. Гринюк І. М. Аналіз процесу управління грошовими коштами. Економіка і організація управління. 2017. Вип. 4. С. 165–174. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2017_4_17.

10. Джонс Э. Деловые финансы / пер. с англ. Москва : Олимп-Бизнес, 1998.
11. Должанський А. М., Беца В. В. Економічне формулювання та розгорнута класифікація грошових потоків. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.3. С. 215-221
12. Єпіфанова І. Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця, 2013. С. 247–249.
13. Єрешко Ю. О., Харченко О. С. Основні сутнісні характеристики грошового потоку підприємства. Ефективна економіка. 2017. № 8. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_8_29
14. Жуковська А. Ю., Панасюк В. М. Інклюзивний менеджмент: генезис виникнення, інструменти реалізації та соціально-економічна ефективність. Інноваційна економіка. 2025. № 3. С. 64–77.
15. Жуковська А., Панасюк В. М. Методи постановки цілей у тайм-менеджменті: порівняльний аналіз і алгоритм вибору. Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві. 2026. № 2 (60). С. 142–154.
16. Карпова А. В., Бєлозерцев В. С., Харакоз І. В. Облік та аналіз грошових коштів в банківській установі. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 1. С. 260–264
17. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2005. 485 с.
18. Костюк-Пукаляк О. М. Вплив факторів на грошові потоки підприємств в умовах євроінтеграційних процесів України. Економіка: реалії часу. 2017. № 1 (29). С. 171–177.
19. Костюк-Пукаляк О. М. Сучасна концепція визначення суті грошових потоків та їх видів. Молодий вчений. 2017. № 8. С. 449-456
20. Кошельок Г. В. Класифікація грошових потоків підприємства у сучасних умовах. URL: http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/1(66)/uazt_2013_1_6.pdf.

21. Лігоненко Л. О., Ковальчук Г. В. Управління грошовими коштами торговельного підприємства. Київ : КДТЕУ, 1998.
22. Літвінова В. О., Панекін Г. Г. Види та класифікація грошових потоків підприємства. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2025. № 9. С. 104-110
23. Мартякова О. В. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Наукові праці. Серія: Економічна. Донецьк, 2007. Вип. 32 (126). С. 158–162.
24. Мисака Г. В., Головко В. І. Економічний аналіз грошових потоків у підвищенні ефективності використання фінансових ресурсів підприємства / Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. 2010. Випуск 1 (53) С. 54–58
25. Нечаєва І. А. Аналіз формування та витрачання публічних фондів грошових коштів в умовах бюджетної децентралізації. Ефективна економіка. 2017. № 2. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_2_14.
26. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 9. Ст. 50.
27. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
28. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13.
29. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99.
30. Панасюк В. М., Бутнарь А. В. Цифровий аудит на основі штучного інтелекту в системі фінансової безпеки бізнесу. Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2026. Вип. 60. С. 57–63.

31. Панасюк В. М., Кулик Р. Р., Пунда А. В. Облікові та аудиторські аспекти фінансових інструментів страхування цінових ризиків. Актуальні питання економічних наук. 2026. № 20. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.18904542.
32. Панасюк В. М., Мужевич Н. В., Омецінська І. Я. Фінансова звітність як джерело інформації в умовах трансформації економіки. Галицький економічний вісник. 2025. Т. 97, № 6. С. 136–143.
33. Панасюк В. М., Счастний В. О. Екологічний аудит як інструмент забезпечення сталого розвитку підприємства у системі обліково-аналітичного управління. Актуальні питання економічних наук. 2026. № 21. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19509763.
34. Панасюк В., Шевчук О., Черешнюк О. Аудит логістичних процесів як інструмент підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Сталий розвиток економіки, 2026. № 1 (58). С. 835-841.
35. Подмешальська Ю. В., Троян О. В., Ковалик М. Д. Удосконалення методики аудиту операцій з грошовими коштами у касі підприємств. Економіка та держава. 2019. № 1. С. 114-121
36. Радіонов Н. Й., Жура К. О. Концептуальний підхід до організації та методики проведення аудиту грошових коштів підприємства. Ефективна економіка. 2017. № 5. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_5_43
37. Семенова С. М. Класифікація грошових потоків підприємства з метою стратегічного управління. Водний транспорт. 2012. Вип. 3. С. 146-152
38. Стащук О. В., Хандучка А. М. Грошові потоки підприємства: суть та необхідність управління. Молодий вчений. 2014. № 6 (09). URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/6/64.pdf.
39. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб’єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.

40. Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В. Методичні напрями горизонтального і вертикального аналізу руху грошових коштів банку. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 44. С. 209–214.
41. Федорович І., Панасюк В. М. Соціальне забезпечення і економічна стійкість у добу турбулентності. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2025. № 3 (17). С. 626–638
42. Фінансовий менеджмент : підручник / за наук. ред. А. М. Поддєрьогіна. Київ : КНЕУ, 2005. 535 с.
43. Шармanська В. М., Чапля П. В. Особливості аналізу показників звіту про рух грошових коштів. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . 2022. № 2. С. 34-38
44. Штефан Н. М., Соляник Л. Г., Яковлева О. Є., Калюжна О. І. Управління грошовими потоками підприємства, їх оптимізація. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2025. № 4. С. 103-111
45. Ясишена В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/сутність%20грошових%20потоків%20підприємств.pdf.
46. Cash flow. Wikipedia: The Free Encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cash_flow.
47. Desyatnyuk O., Chereshnyuk O., Sachenko S., Liakhovych H., Brykhansky R. Internal audit of the sales system: a fuzzy-multiple approach. IEEE IDAACS 2025 13th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications 4-6 September 2025, Gliwice, Poland, Silesian University of Technology. P. 346-351.
48. Don’t Get Caught in a Cash Flow Crunch. Medium. URL: https://medium.com/@pocketmarty/don-t-get-caught-in-a-cash-flow-crunch-286b6703e69a.

49. Drucker P. F. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. New York : Harper & Row, 1985.
50. Dubchak L., Chereshnyuk O., Miruta M., Brunarskyi M. Fuzzy Audit System of Enterprise Activity. The First International Workshop of Young Scientists on Artificial Intelligence for Sustainable Development; May 10-11, 2024. P. 109-118
51. IAS. URL: https://www.iasplus.com/en/standards/ias.
52. Kiyosaki R. T. Cashflow Quadrant: Rich Dad's Guide to Financial Freedom. 2000.
53. Panasyuk V., Chereshnyuk O. Audits at Alternative Energy Enterprises Using Artificial Intelligence Technologies. Socio-Economic Relations in the Digital Society. 2026. No. 3 (61). P. 68–79.
54. Panasyuk V., Kulyk R., Punda A. Digital Technologies in Accounting and Auditing of Financial Instruments for Price Risk Management. World of Finance. 2026. No. 2 (87). P. 176–188.
55. What Is Cash Flow? Investopedia. URL: https://www.investopedia.com/terms/c/cashflow.asp.
56. Zhukovska A., Panasyuk V., Chereshnyuk O., Schuchmann V., Andruntsiv V., Punda A. Fuzzy Logic-Based Audit Inclusive Development of Territorial Communities. 16th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). 2026. P. 402-408

Додатки